

Working Paper no.: 2017/03

Nicole van der Gaag, Joop de Beer en
Peter Ekamper

De invloed van vestiging en vertrek op de groei van het aantal huishoudens

N i D i

netherlands
interdisciplinary
demographic
institute

De invloed van vestiging en vertrek op de groei van
het aantal huishoudens

Nicole van der Gaag¹, Joop de Beer¹ en Peter
Ekamper¹

Working Paper nr.: 2017/03

¹Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut / Universiteit van Groningen

Dit onderzoek is gefinancierd door het Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties. De inhoud en conclusies zijn geheel voor rekening van het NIDI.

Corresponderende auteur: Nicole van der Gaag, gaag@nidi.nl

November 2017

Samenvatting

De groei en krimp van gemeenten hangt voor een belangrijk deel af van de balans tussen vestiging en vertrek. Wanneer veel jongeren van kleine naar grote gemeenten verhuizen draagt dat bij aan groei in grote gemeenten, terwijl dat in kleine gemeenten tot krimp kan leiden. Daartegenover heeft het vertrek van gezinnen van grote naar kleinere gemeenten het omgekeerde effect. In de toekomst zal de bevolking in grotere gemeenten flink blijven groeien als de tendens van jongeren om naar de grote stad te verhuizen zich onverminderd zal voortzetten of als gezinnen meer dan vroeger in de grote stad blijven wonen. Hoewel meer vestiging en minder vertrek elkaar qua aantallen compenseren, betekent dit niet dat de aantallen tegen elkaar kunnen worden weggestreept. Ze hebben immers een verschillend effect op de toekomstige leeftijdsamenstelling van de bevolking, op de huishoudensgrootte en daarmee op de woningbehoefte. Veel instroom van jongeren leidt tot een jonge bevolking met een groot aandeel eenpersoonshuishoudens, zeker wanneer veel gezinnen vertrekken. Daarentegen zal een toenemende neiging van gezinnen om in de stad te blijven tot een groei leiden van zowel het aantal kinderen als van het aantal mensen van middelbare leeftijd en een toenemende behoefte aan woningen voor gezinnen. En als mensen ook op oudere leeftijd in de stad blijven, kan dit tot een forse vergrijzing in de grote gemeenten leiden, terwijl die nu een relatief jonge bevolking hebben. Kortom, als de vestigers duidelijk verschillen van de vertrekkers maakt het voor de toekomstige bevolkingsontwikkeling van gemeenten een groot verschil of een stijging in het totale vestigingssaldo wordt veroorzaakt door een stijging in het aantal vestigers of een daling in het aantal vertrekkers.

In dit artikel laten we zien hoe vestiging en vertrek de toekomstige bevolkings- en huishoudensontwikkeling beïnvloeden in verschillende typen gemeenten. We nemen daarvoor de nieuwe regionale bevolkings- en huishoudensprognose voor de periode 2015-2040 voor alle gemeenten in Nederland die het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) in september 2016 hebben uitgebracht als uitgangspunt. Om de afzonderlijke effecten van vestiging en vertrek op de voorspelde bevolkingsgroei en het daarmee samenhangend aantal huishoudens te berekenen, hebben we drie varianten op de Pearl prognose berekend waarbij we telkens de invloed van één van de groeicomponenten (natuurlijke aanwas, netto vestiging en netto vertrek) hebben doorgerekend. Het verschil tussen de vestigingsvariant en de natuurlijke aanwasvariant geeft het cumulatieve effect weer van vestiging. Dit omvat niet alleen het effect van het aantal vestigers, maar ook van de met vestiging samenhangende effecten op de natuurlijke aanwas, zoals bijvoorbeeld het krijgen van kinderen door personen die zich eerder in een bepaald type gemeente hebben gevestigd. Het verschil tussen de vertrekvariant en de natuurlijke aanwasvariant laat het effect van vertrek zien. Omdat aantallen vestigers en vertrekkers ook elkaar beïnvloeden (doordat een deel van de vestigers ook weer vertrekt), hebben we een vierde variant berekend waarin we het netto effect van vestiging en vertrek per prognoseperiode hebben geschat. Voor de vergelijking van de resultaten hebben we gebruik gemaakt van een indeling in zeven typen gemeenten: de vier grote gemeenten (G4), en de stedelijke en niet-stedelijke gemeenten in respectievelijk de Randstad, de periferie en de tussenliggende provincies (aangeduid als 'Intermediair').

In zes van de zeven typen gemeenten is volgens Pearl de bevolking in 2040 groter dan in 2015. Alleen in de niet-stedelijke gemeenten in de Periferie zal de bevolking kleiner zijn. Zonder vestiging en vertrek zou ook de bevolking in het type Stedelijk Periferie in 2040 minder talrijk zijn dan nu. In de vertrekvariant is de bevolkingsomvang in 2040 1 tot 19 procentpunt lager dan in de natuurlijke aanwasvariant. Alleen in het type Stedelijk Randstad is de omvang van de bevolking dan nog groter dan in 2015. In de vestigingsvariant is dit voor *alle* typen het geval. In deze variant is de bevolkingsomvang 6 tot 30 procentpunt hoger dan in de natuurlijke aanwasvariant. Vestiging en vertrek hebben dus een aanzienlijke invloed op de voorspelde bevolkingsontwikkeling in Pearl.

Voor de G4 zijn op jonge leeftijd zowel vestiging als vertrek belangrijk. Vooral vestiging van jongeren heeft een groot effect, maar ook het cumulatieve effect is duidelijk zichtbaar: op jonge leeftijd extra kinderen en op hogere leeftijden doorstroom van eerdere vestigers. Vanaf leeftijd 50 is vertrek doorslaggevend voor de voorspelde bevolkingsontwikkeling. Een min of meer vergelijkbaar patroon is gevonden voor het type Stedelijk Periferie. Vestiging en vertrek zijn minder belangrijk voor de typen Stedelijk Randstad en Stedelijk Intermediair en het effect is het kleinst voor de niet-stedelijke typen. In deze typen wordt de ontwikkeling in Pearl voor de midden leeftijdsgroepen (40-60) vrijwel geheel bepaald door vestiging.

In alle gevallen is de grijze druk in Pearl in 2040 lager dan in de natuurlijke aanwasvariant, wat duidt op een groter dempend effect van vestiging dan verhogend effect van vertrek. Vooral voor het type Stedelijk Periferie zijn de afzonderlijke effecten van vestiging en vertrek op de grijze druk groot, maar omdat in dit type gemeenten in Pearl zowel vestiging als vertrek een belangrijke rol speelt, is het gecombineerde effect beperkt. In de typen Niet-stedelijk Randstad en Niet-stedelijk Intermediair is het netto effect van vestiging en vertrek op de vergrijzing vrijwel nihil, terwijl het gecombineerde effect in de G4 tot een forse verlaging van de grijze druk leidt.

In grote lijnen volgt de huishoudensontwikkeling de ontwikkeling van de bevolking en dat geldt ook voor het effect van vestiging en vertrek op de huishoudensontwikkeling. In veel gevallen wordt de verwachte toename van het aantal huishoudens door vestiging of afname door vertrek geheel of gedeeltelijk gecompenseerd door veranderingen in het aantal huishoudens die kunnen worden toegeschreven aan het zogenoemde doorstroomeffect, ofwel het ouder worden van de zittende bevolking. In absolute aantallen neemt het aantal huishoudens tot 2040 met ruim 850 duizend toe. Doorstroom en vestiging zorgen beide voor een ongeveer even grote toename. Vestiging en vertrek van meerpersoonshuishoudens houden elkaar min of meer in evenwicht waarbij wel een verschuiving optreedt naar meer meerpersoonshuishoudens van ouderen. De netto groei van het aantal huishoudens bestaat vrijwel uitsluitend uit eenpersoonshuishoudens van ouderen. Het effect van de vergrijzing is enorm: een toename van bijna 750 duizend eenpersoons- en ruim 550 duizend meerpersoonshuishoudens als gevolg van de doorstroom van 30 tot 59 jarigen naar de leeftijdsgroep 60+. De balans van vestiging en vertrek zorgt voor een beperkte afname van beide type huishoudens van ouderen ter grootte van ruim 35 duizend. Alleen in het type Niet-stedelijk Randstad zorgt een vestigingsoverschot voor een groei van het aantal huishoudens van ouderen. In het algemeen lijken de patronen in de drie typen niet-stedelijke gemeenten sterk op elkaar. Voor de stedelijke typen is er een grote overeenkomst tussen de G4 en de steden in de Periferie enerzijds en tussen de typen Stedelijk Randstad en Stedelijk Intermediair anderzijds.

Wat deze patronen precies betekenen voor de huisvesting is moeilijker te voorspellen. Hoewel netto vestiging en vertrek zullen samengaan met een extra vraag naar, dan wel het vrijkomen van woningen, is dit geen één-op-één relatie, aangezien meerdere huishoudens een woning kunnen delen. Dit kan met name een rol spelen bij de G4 en de steden in de periferie met een hoog aandeel vestiging van jongeren.

Inleiding

In september 2016 hebben het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) een nieuwe regionale bevolkings- en huishoudensprognose uitgebracht. Deze prognose geeft voor alle gemeenten in Nederland een beeld van de ontwikkelingen in de bevolking en huishoudens in de komende 3 decennia. Op de website van het PBL wordt verslag gedaan van de hoofdlijnen van deze prognoses (<http://www.pbl.nl/themasites/regionale-bevolkingsprognose/bevolkingsprognoses-2015-2040>). In de publicatie 'PBL/CBS Regionale bevolkings- en huishoudensprognose 2016–2040: sterke regionale verschillen' (Kooiman et al., 2016¹) wordt naast de belangrijkste uitkomsten ook aandacht besteed aan recente ontwikkelingen en aan de veronderstellingen achter de prognose en de onzekerheidsmarges. De prognose voorziet tot 2030 een voortzetting van de waargenomen trend van de afgelopen jaren: een sterke groei voor de vier grote steden, gevolgd door een iets minder sterke groei voor de middelgrote gemeenten en een groei tempo dat ruim onder het landelijk gemiddelde ligt voor de overige gemeenten, waarbij naar verwachting rond twintig procent van alle gemeenten tussen 2015 en 2030 beduidend gaat krimpen. Het algemene beeld is dat grote steden vooral groeien door instroom van jongeren, in veel gevallen vanwege studie en werk, en dat een deel van hen later weer vertrekt in de gezinsfase, vooral vanwege voorkeur voor een andere woonomgeving. Voor kleinere gemeenten geldt het omgekeerde: vertrek van jongeren en vestiging van gezinnen. Ondanks dit algemene beeld zijn er ook duidelijk onderlinge verschillen. Zo zijn diverse steden aan de randen van Nederland al aan het krimpen terwijl voor een aantal middelgrote steden (met meer dan 100 duizend inwoners) een groei van 15 procent wordt voorzien.

In de voorliggende notitie onderzoeken we in hoeverre de voorspelde groei (of krimp) van de verschillende gemeenten is toe te schrijven aan een stijging of daling van vestiging dan wel aan een stijging of daling van vertrek. Dit onderscheid is relevant omdat het voor de mate van vergrijzing en voor de groei van het aantal huishoudens een groot verschil uitmaakt of de veranderingen zich vooral bij vestiging of vertrek voordoen. Om een eenvoudig voorbeeld te noemen: de bevolking van grote gemeenten kan groeien door meer vestiging van twintigers of minder vertrek van dertigplussers. In het tweede geval zal de bevolking veel sterker vergrijzen dan in het eerste geval en zullen er meer meerpersoonshuishoudens zijn. Het verschil tussen de drie varianten maakt inzichtelijk hoe vertrek en vestiging de ontwikkeling van de bevolking beïnvloeden in de verschillende typen gemeenten.

Analyse van vestiging en vertrek

Om de invloed van vestiging en vertrek op de bevolkingsgroei en het daarmee samenhangend aantal huishoudens en huishoudensmutaties te kunnen schatten berekenen we drie varianten op de Pearl prognose waarbij we telkens de invloed van één van de groeicomponenten (natuurlijke aanwas, netto vestiging en netto vertrek) doorrekenen. Hierbij maken we gebruik van een indeling in zeven typen gemeenten waarbij zowel rekening wordt gehouden met de geografische ligging van een gemeente als de mate van stedelijkheid. Tabel 1 geeft een overzicht van het aantal gemeenten en inwoners per type².

¹ Kooiman, N., A. de Jong, C. Huisman, C. van Duin en L. Stoeldraijer (2016), PBL/CBS Regionale bevolkings- en Huishoudensprognose 2016-2040: sterke regionale verschillen. CBS Bevolkingstrends 2016 – 8.

² Ekamper, P., N. van der Gaag en J. de Beer (2017), Vergelijking van regionale demografische trends: een nieuwe typologie van gemeenten. NIDI Webartikel.

Tabel 1: Typologie van gemeenten op basis van geografische ligging en stedelijkheid

Type		Aantal gemeenten (2015)	Aantal inwoners 01-01-2015
Randstad	G4	4	2.294.441
	Stedelijk	55	3.531.173
	Niet-stedelijk	84	2.201.689
Intermediair	Stedelijk	20	2.240.069
	Niet-stedelijk	125	3.415.912
Periferie	Stedelijk	10	852.903
	Niet-stedelijk	95	2.364.539
Nederland	Nederland	393	16.900.726

Data: PBL/CBS

Door per type gemeente de verschillende varianten met elkaar te vergelijken kunnen we de invloed van de afzonderlijke componenten in kaart brengen. Als we vervolgens de uitkomsten van de Pearlprognose met de varianten vergelijken, kunnen we een schatting geven van het relatieve belang van de drie componenten in de Pearl-prognose.

Natuurlijke aanwasvariant

De natuurlijke aanwasvariant veronderstelt dat de bevolking alleen verandert door geboorte en sterfte. Deze variant veronderstelt geen vestiging en vertrek. Dat betekent dat alle veranderingen in de samenstelling en omvang van de bevolking betrekking hebben op de in een bepaald type gemeente wonende bevolking op 1 januari 2015. Het verschil tussen de bevolking in 2020 en 2015 kan dus volledig worden toegeschreven aan natuurlijke aanwas³.

Wel vestiging, geen vertrek

In de tweede variant maken we een doorrekening van vestiging maar laten we vertrek buiten beschouwing. Hierbij kijken we naar netto vestiging per leeftijdsgroep⁴. Is er sprake van netto-vestiging, dan betekent dat uiteraard niet dat er op die leeftijd helemaal niemand vertrekt. Als we deze variant vergelijken met de natuurlijke aanwasvariant zien we het cumulatieve effect van vestiging. Dit effect valt uiteen in drie componenten: de daadwerkelijke vestigers, het aantal (extra) geboorten dat een gevolg is van het aantal vestigers en de doorstroom van het aantal personen dat zich in een eerdere periode (maar na 2015) in één van deze gemeenten heeft gevestigd. In de eerste periode in deze vestigingsvariant gaat dit alleen om het daadwerkelijke aantal vestigers en heeft dit nog geen effect op de natuurlijke groei door de impliciete veronderstelling dat de nieuwe vestigers in de periode van aankomst geen kinderen krijgen en niet overlijden. In de volgende prognose periodes spelen ook de andere twee effecten mee doordat de eerdere vestigers nu wel kinderen kunnen krijgen en kunnen overlijden. Het verschil tussen de vestigingsvariant en de natuurlijke aanwasvariant geeft dus het cumulatieve effect weer van vestiging en niet het effect van het jaarlijks aantal vestigers.

³ De natuurlijke aanwasvariant is berekend door voor elke prognoseperiode de bevolking aan het begin van deze periode te vermenigvuldigen met de op Pearl gebaseerde overlevingskansen voor deze periode voor Nederland; het aantal 0-4 jarigen is gebaseerd op de ratio tussen het aantal vrouwen in de leeftijd van 20-39 en het aantal 0-4 jarigen in Pearl.

⁴ De vestigingsvariant is berekend met behulp van zogenoemde cohort-veranderingspercentages, dit is de omvang van een vijf-jaars cohort aan het eind van een vijf-jaars prognoseperiode gedeeld door de omvang van dit cohort aan het begin van de periode; als de cohort-veranderingspercentages in Pearl groter zijn dan de overlevingskansen, betekent dit dat een cohort groeit door netto vestiging; voor de vestigingsvariant is elk cohort aan het begin van de periode vermenigvuldigd met de bijbehorende overlevingskans of met het cohort-veranderingspercentage als dit groter is dan de overlevingskans.

Wel vertrek, geen vestiging

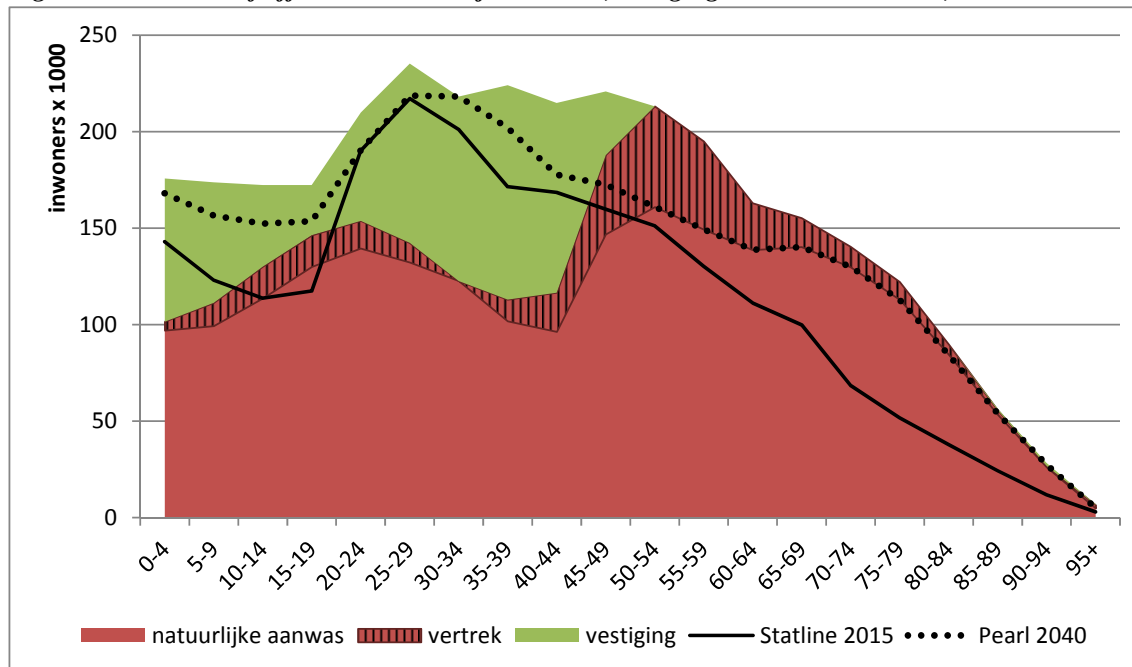
Net als voor vestiging kunnen we ook een vertrekvariant berekenen⁵. In dit geval kijken we naar netto vertrek per leeftijdsgroep. Als we deze variant vergelijken met de natuurlijke aanwasvariant, zien we het cumulatieve effect van vertrek. Dus niet alleen minder inwoners doordat er mensen vertrekken, maar ook minder geboorten doordat er minder vrouwen in de leeftijdsgroep 20-39 zijn.

Het effect van natuurlijke aanwas, vestiging en vertrek

Het verschil tussen de drie varianten maakt inzichtelijk hoe vertrek en vestiging de ontwikkeling van de bevolking beïnvloeden in de verschillende typen gemeenten.

Figuur 1 geeft de resultaten voor de vier grote gemeenten weer. De zwarte lijn geeft de leeftijdsverdeling van de bevolking in 2015 weer. De meest omvangrijke groep wordt gevormd door jong volwassenen van 25-39 jaar. De zwarte stippellijn geeft de bevolking weer zoals deze is voorspeld door Pearl voor 2040. Met uitzondering van de twintigers voorziet Pearl in alle leeftijdsgroepen in 2040 meer inwoners dan in 2015. In totaal neemt de bevolking in deze gemeenten de komende 25 jaar met 23 procent toe, van 2,3 naar 2,8 miljoen. Ook zal de bevolking verder vergrijzen. Beperken we ons tot de grijze druk (65+/20-64), dan neemt deze toe van 20 naar 34 procent, ofwel van 1 65-plusser per 5 personen in de beroepsbevolking naar 1 op 3.

Figuur 1: Cumulatief effect van natuurlijke aanwas, vestiging en vertrek in de G4, 2015-2040

Data: PBL/CBS; Figuur: NIDI

In de natuurlijke aanwas variant veronderstellen we dat er geen vestiging en vertrek plaatsvindt. Deze variant geeft de ontwikkeling van de huidige bevolking weer. Dit wordt weergegeven door het rode oppervlak in Figuur 1, inclusief het gearceerde gedeelte. In dit geval zien we iets minder jonge kinderen en tieners, aanzienlijk minder twintigers en dertigers en beduidend meer 50-plussers. Ook in deze variant blijft de

⁵ Voor de vertrekvariant is elk cohort aan het begin van de periode vermenigvuldigd met de bijbehorende overlevingskans of met het cohort-veranderingspercentage als dit kleiner is dan de overlevingskans.

bevolking groeien (met 9 procent) doordat er nog wel meer kinderen worden geboren dan dat er inwoners overlijden. Doordat er geen jongeren naar de G4 toekomen en er geen gezinnen vertrekken, is in vergelijking met Pearl het aantal jongeren lager en het aantal ouderen hoger. Zonder vestiging en vertrek zou de grijze druk dan ook hoger zijn, geen 34 maar 42 procent.

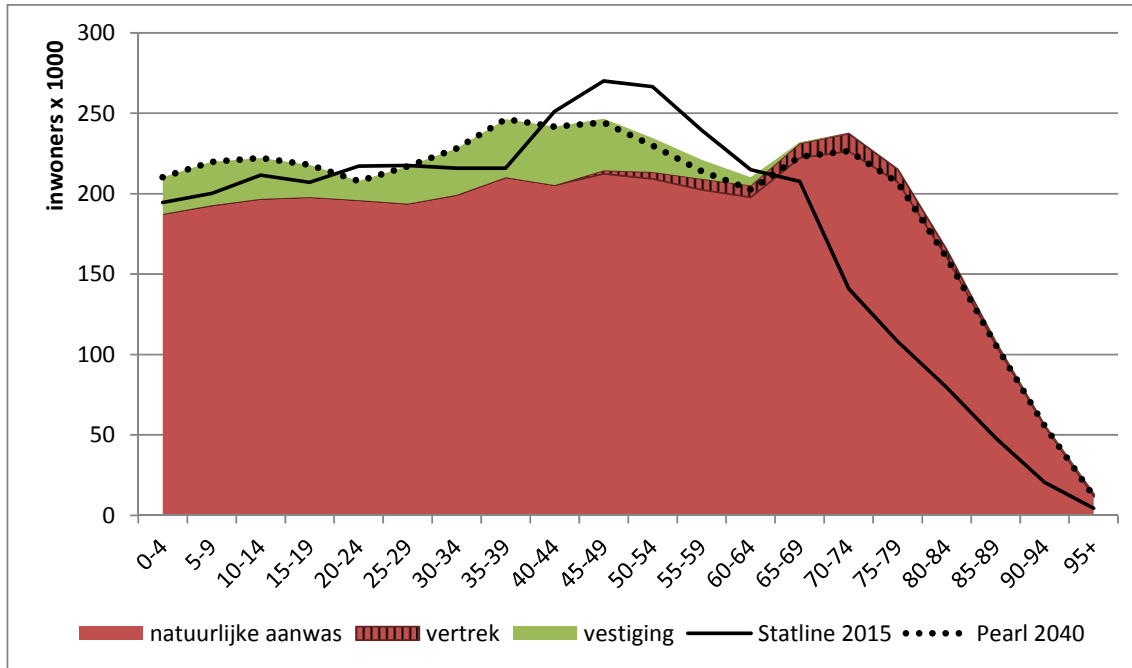
Het effect van vertrek is in Figuur 1 weergegeven door het gearceerde rode oppervlak. Dit vlak geeft het dempend effect van vertrek op de natuurlijke aanwas variant weer. Als de bevolkingsomvang en samenstelling in de vier grote gemeenten niet alleen zou veranderen door natuurlijke aanwas, maar ook door vertrek in de zelfde mate als het leeftijdsspecifieke netto vertrek in Pearl, dan gaat de bevolking met 5 procent dalen en neemt de grijze druk toe tot 46 procent. Figuur 1 maakt inzichtelijk dat het vooral de gezinnen zijn (40-plussers en kinderen) die uit de vier grote steden vertrekken. Ook kan uit deze figuur worden opgemaakt dat vanaf leeftijd 50 de prognose van Pearl vooral wordt bepaald door het effect van de veronderstellingen over vertrek.

Voor de G4 heeft vestiging van jongeren echter veruit het grootste effect (het groene oppervlak in Figuur 1). Hoewel netto vestiging in Pearl vooral plaats vindt in de leeftijdsgroep 15-29 is het cumulatieve effect op jonge leeftijd (extra kinderen) en op hogere leeftijden (doorstroom van eerdere vestigers) ook duidelijk zichtbaar. Als er alleen vestiging zou zijn, maar geen vertrek, zou de bevolking toenemen met 39 procent. Omdat er in dit geval meer jongeren zijn dan in Pearl, heeft dit een dempend effect op de vergrijzing. Omdat er echter ook niemand vertrekt zal ook in deze variant de grijze druk toenemen, zij het iets minder dan in Pearl (tot 32 procent). In vergelijking met de natuurlijke aanwasvariant is het dempende effect van vestiging (-10 procentpunten) groter dan de toename van de grijze druk door vertrek (+5 procentpunten).

Figuren 2 tot en met 7 geven het vergelijkbare resultaat voor de andere 6 typen gemeenten. Tabel 2 geeft voor alle typen en varianten een overzicht van de geschatte bevolkingsomvang en grijze druk in 2040 ten opzichte van 2015. Uit deze figuren en tabel kunnen we het volgende opmaken:

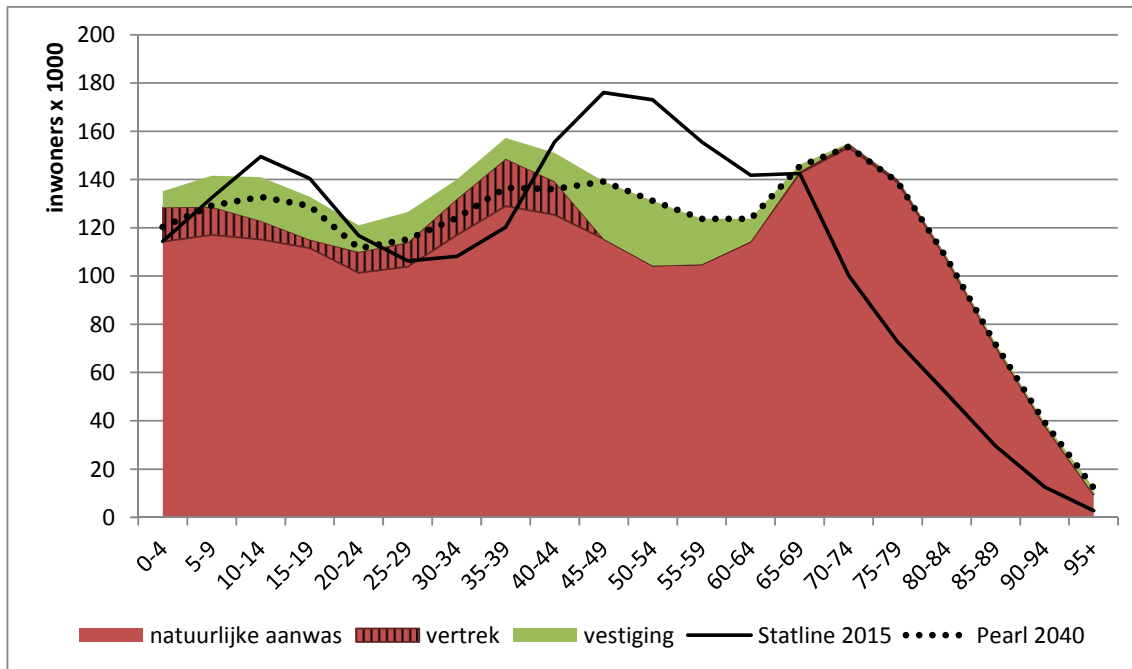
- Met uitzondering van de niet-stedelijke gemeenten in de Periferie is de bevolking in 2040 volgens Pearl in alle typen gemeenten omvangrijker dan in 2015, variërend van +1% voor het type Niet-stedelijk Intermediair tot +23% voor de G4. Ten opzichte van 2015 is de omvang van de bevolking in het type Niet-stedelijk Periferie met 4% gedaald.
- Zonder vestiging en vertrek wordt ook een lichte afname gevonden voor het type Stedelijk Periferie (-1%).
- In de vertrekvariant is alleen in het type Stedelijk Randstad de omvang van de bevolking in 2040 nog groter dan in 2015; in de vestigingsvariant is dit voor *alle* typen het geval.
- Voor het type Stedelijk Randstad wordt de Pearl projectie tot leeftijd 60 vrijwel geheel bepaald door veronderstellingen over vestiging en na leeftijd 60 door veronderstellingen over vertrek. Dit geldt in iets mindere mate ook voor het type Stedelijk Intermediair.
- Voor het type Stedelijk Periferie zijn zowel vestiging als vertrek belangrijk. Voor de leeftijden 15-25 wordt Pearl vooral bepaald door veronderstellingen over vestiging, terwijl vanaf leeftijd 45 uitsluitend vertrek nog een rol speelt. Tot leeftijd 15 en tussen de leeftijden 25 en 45 wordt het effect van vestiging getemperd door vertrek.

Figuur 2: Cumulatief effect van natuurlijke aanwas, vestiging en vertrek in Stedelijk Randstad, 2015-2040

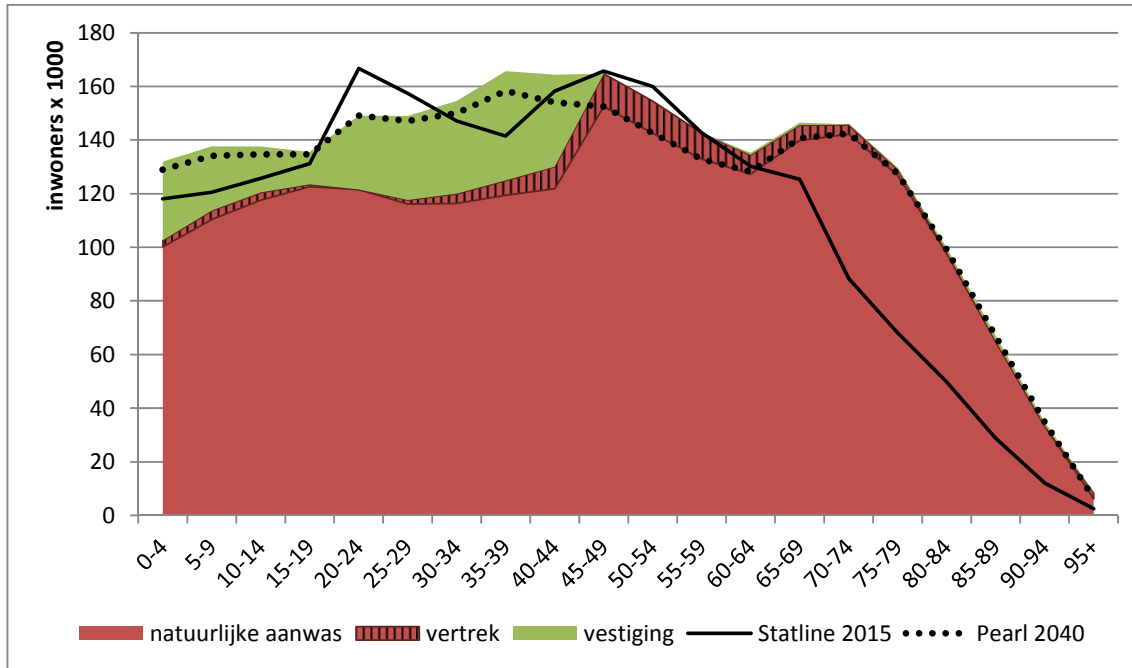
Data: PBL/CBS; Figuur: NIDI

Figuur 3: Cumulatief effect van natuurlijke aanwas, vestiging en vertrek in Niet-stedelijk Randstad, 2015-2040

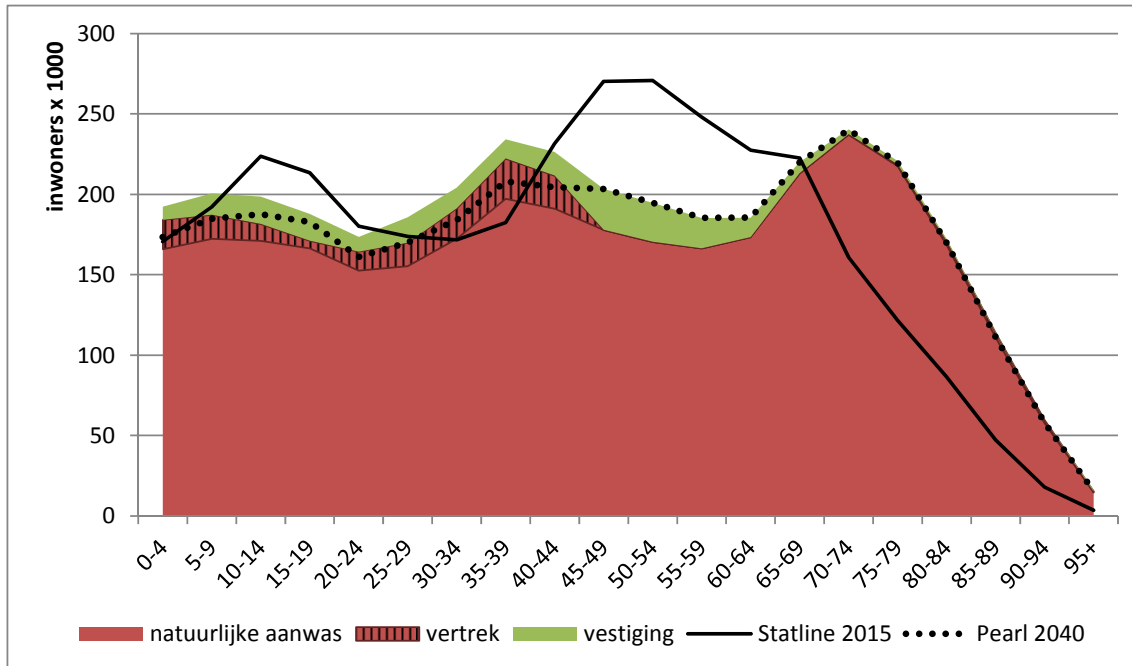
Data: PBL/CBS; Figuur: NIDI

Figuur 4: Cumulatief effect van natuurlijke aanwas, vestiging en vertrek in Stedelijk Intermediair, 2015-2040

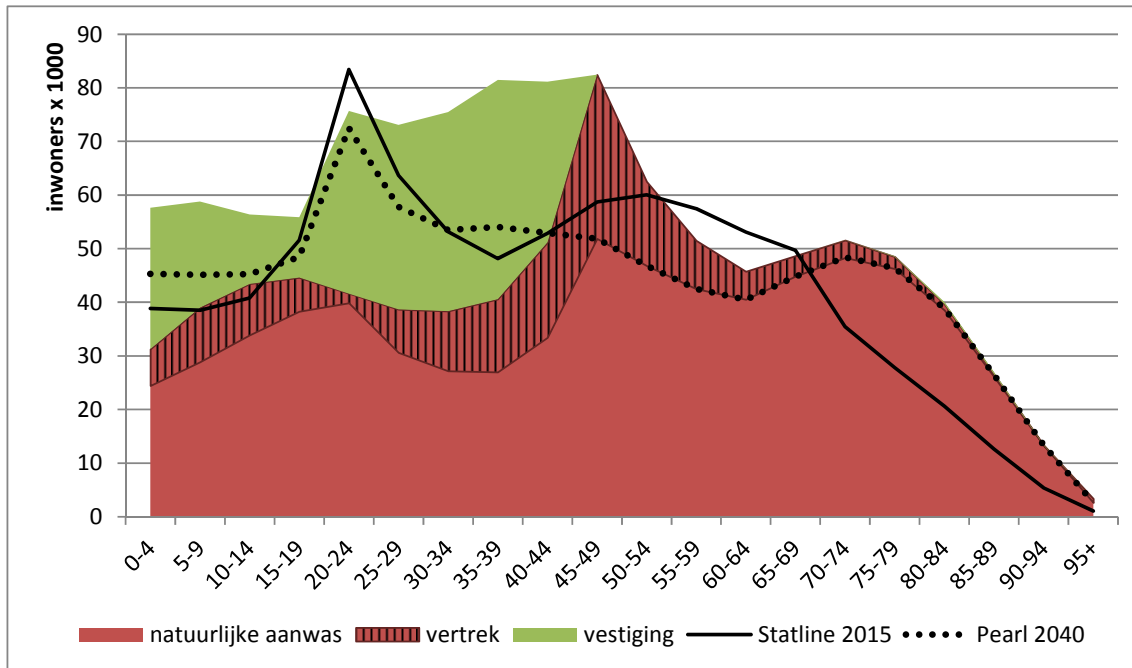
Data: PBL/CBS; Figuur: NIDI

Figuur 5: Cumulatief effect van natuurlijke aanwas, vestiging en vertrek in Niet-stedelijk Intermediair, 2015-2040

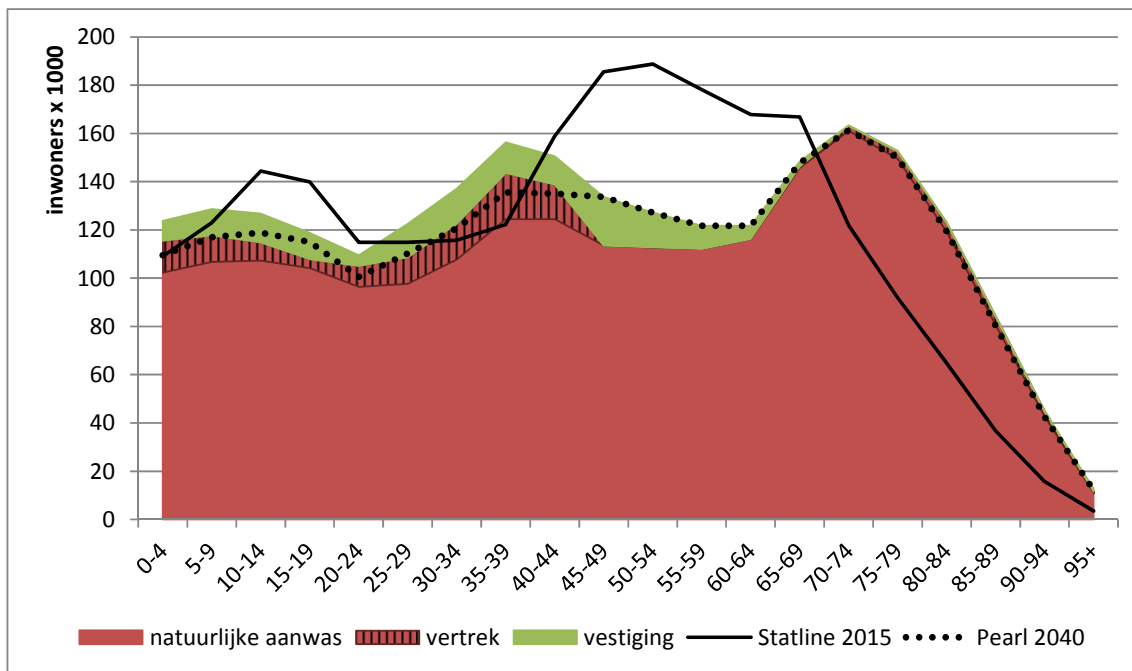
Data: PBL/CBS; Figuur: NIDI

Figuur 6: Cumulatief effect van natuurlijke aanwas, vestiging en vertrek in Stedelijk Periferie, 2015-2040

Data: PBL/CBS; Figuur: NIDI

Figuur 7: Cumulatief effect van natuurlijke aanwas, vestiging en vertrek in Niet-stedelijk Periferie, 2015-2040

Data: PBL/CBS; Figuur: NIDI

Tabel 2: Bevolkingsomvang en grijze druk 2040 ten opzichte van 2015

Bevolkingsomvang en grijze druk			Pearl	Natuurlijke aanwas	Vertrek	Vestiging
Bevolkingsomvang (2015=100)						
Randstad	G4		123	109	95	139
	Stedelijk		110	103	102	112
	Niet-stedelijk		105	102	97	111
Intermediair	Stedelijk		110	103	99	114
	Niet-stedelijk		101	100	95	106
Periferie	Stedelijk		103	99	80	128
	Niet-stedelijk		96	95	90	102
Grijze druk		2015				
Randstad	G4	20	34	42	46	32
	Stedelijk	29	49	54	56	50
	Niet-stedelijk	33	59	61	65	55
Intermediair	Stedelijk	27	47	52	53	46
	Niet-stedelijk	34	61	62	65	58
Periferie	Stedelijk	29	47	51	65	37
	Niet-stedelijk	37	64	68	71	62

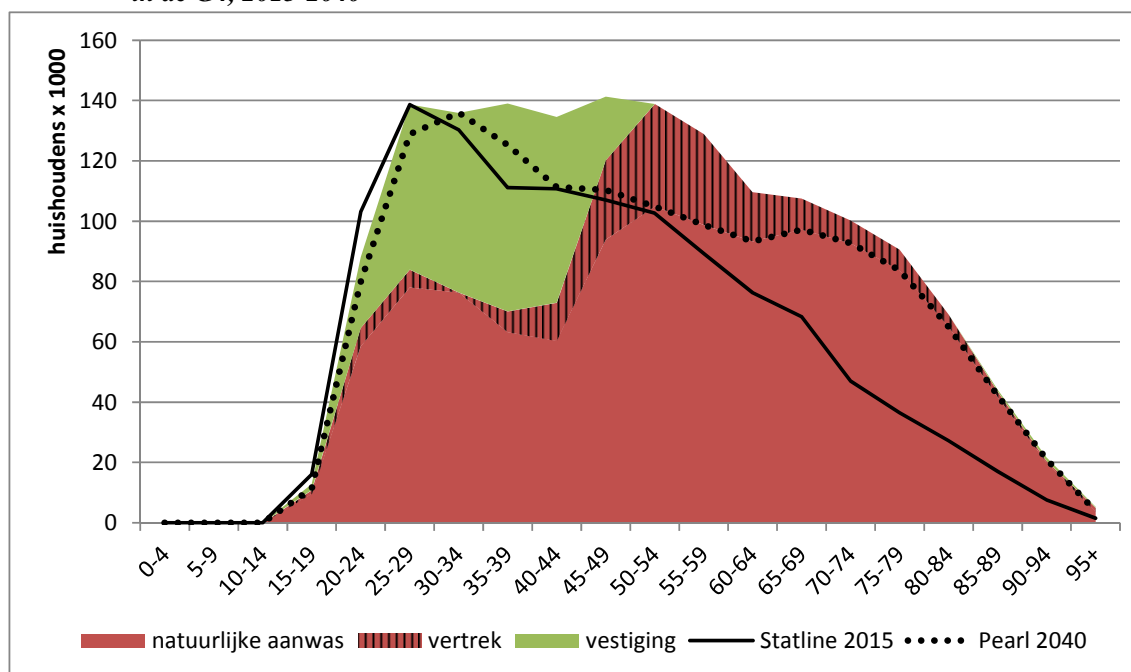
Data: PBL/CBS; Berekeningen: NIDI

- Voor de niet-stedelijke typen spelen veronderstellingen over vertrek slechts een rol tot leeftijd 50. Vestiging betreft hier vooral 40-plussers, al dan niet met kinderen.
- Kijken we naar de grijze druk dan zien we dat deze in alle gevallen hoger is in 2040 dan in 2015. Ook is deze consequent hoger in de niet-stedelijke typen dan in de stedelijke. Zoals te verwachten, zien we ook hier meer effect van vestiging dan van vertrek.
- Vooral voor het type Stedelijk Periferie zijn de effecten van vestiging en vertrek op de grijze druk groot. Terwijl in de natuurlijke aanwas variant de grijze druk toeneemt van 29% tot 51%, loopt in de vertrek variant de grijze druk nog verder op tot 65%. In de vestigingsvariant blijft deze echter beperkt tot 37%.

Cumulatief effect van vestiging en vertrek op aantal huishoudens

Behalve het effect van vestiging en vertrek op de ontwikkeling van de bevolking, kunnen we ook een schatting maken van het effect op het aantal huishoudens. Dit doen we met behulp van leeftijdsspecifieke huishoudenspercentages, de zogenoemde headship rates. Voor 2015 zijn headship rates berekend met behulp van de huishoudensstatistiek per gemeente. Voor de prognoseperiode zijn de headship rates berekend op basis van de door Pearl voorspelde huishoudensaantallen. Met behulp van deze headship rates kan voor elk type gemeente voor elke variant het aantal huishoudens worden berekend. In Figuur 8 wordt de ontwikkeling in het aantal huishoudens voor de G4 op een zelfde wijze weergegeven als de bevolkingsontwikkeling in Figuur 1. In dit geval heeft de leeftjidsverdeling betrekking op de leeftijd van de hoofdbewoner van een huishouden. Figuren 8 en 1 zijn in grote lijnen vergelijkbaar, hetgeen betekent dat de huishoudensontwikkeling de ontwikkeling van de bevolking volgt.

Figuur 8: Cumulatief effect van natuurlijke aanwas, vestiging en vertrek op het aantal huishoudens in de G4, 2015-2040

Data: PBL/CBS; Figuur: NIDI

Uit Figuur 8 kunnen we opmaken dat het gecombineerde effect van vestiging en vertrek in de G4 tot een geringe toename leidt van het aantal huishoudens van dertigers en dat, ondanks het effect van vertrek op hogere leeftijden, het aantal huishoudens van ouderen nog fors gaat groeien. Doordat in de G4 ook een grote toename van het aantal inwoners onder de 20 wordt verwacht, neemt het totaal aantal huishoudens echter minder hard toe dan de bevolking (18 versus 23 procent, zie Tabel 3).

Tabel 3: Aantal huishoudens 2015 en ontwikkeling 2015-2040

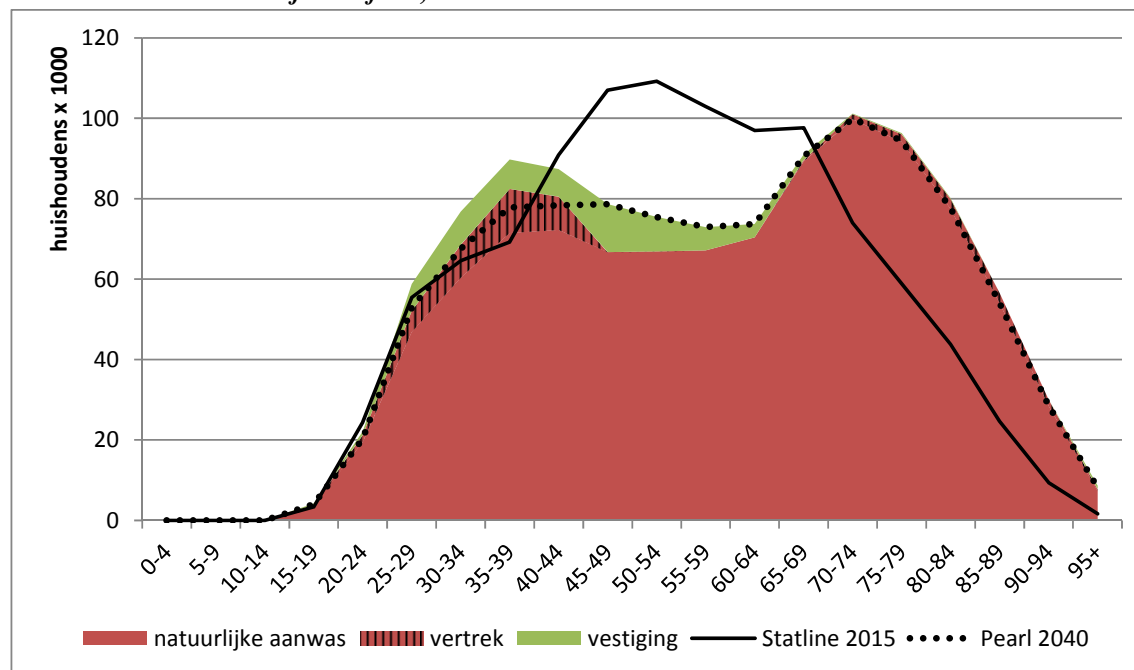
Aantal huishoudens 2015 en verandering 2040 (2015=100)		Aantal huishoudens 2015	Pearl	Natuurlijke aanwas	Vertrek	Vestiging
Randstad	G4	1.190.340	118	110	96	135
	Stedelijk	1.599.816	115	110	107	117
	Niet-stedelijk	916.121	113	109	105	117
Intermediair	Stedelijk	1.065.183	113	108	104	118
	Niet-stedelijk	1.414.837	108	106	102	112
Periferie	Stedelijk	444.835	104	104	85	129
	Niet-stedelijk	1.034.066	102	101	96	107

Data: PBL/CBS; Berekeningen: NIDI

Net als in de G4 volgt de ontwikkeling van het aantal huishoudens ook in de andere typen gemeenten de bevolkingsontwikkeling. Aangezien in deze typen gemeenten het aantal jongeren onder de 20 naar verwachting slechts beperkt zal toenemen (stedelijke typen) of zal afnemen (niet-stedelijke typen), neemt in deze typen het aantal huishoudens relatief meer toe dan het aantal inwoners. Ook in het type Niet-stedelijk Periferie, het enige type waar de bevolkingsomvang in 2040 kleiner is dan in 2015, blijft in de meeste varianten het aantal huishoudens nog toenemen (Figuur 9). Hier gaat de bevolkingskrimp van 4 procent in

Pearl samen met 2 procent groei van het aantal huishoudens. Alleen de vertrekvariant laat een afname van het aantal huishoudens zien. Dit geldt overigens ook voor de G4 en het type Stedelijk Periferie.

Figuur 9: Cumulatief effect van natuurlijke aanwas, vestiging en vertrek op het aantal huishoudens in Niet-stedelijk Periferie, 2015-2040

Data: PBL/CBS; Figuur: NIDI

Effect van vestiging en vertrek op huishoudensmutaties per prognoseperiode

Om een beter inzicht te krijgen in het effect van vestiging en vertrek op de mutaties in het aantal huishoudens per prognoseperiode, hebben we voor elke prognoseperiode bepaald welk deel van de bevolking aan het begin van deze periode ‘overleeft’ tot het eind van deze periode (bevolking op tijdstip t vermenigvuldigd met overlevingskansen tot tijdstip $t+1$). Vervolgens vergelijken we de door Pearl voorspelde bevolking op tijdstip $t+1$ met deze bevolkingsaantallen. Indien dit verschil positief is, kan het worden toegeschreven aan netto vestiging; indien dit negatief is aan netto vertrek. Deze variant verschilt van de natuurlijke aanwasvariant doordat we in dit geval vestiging en vertrek niet voor de hele prognoseperiode op nul zetten, maar alleen voor de periode waar we naar kijken. Het startpunt voor de volgende periode is de door Pearl voorspelde bevolking inclusief het effect van eerdere vestiging en vertrek. In dit geval kijken we dus alleen naar het daadwerkelijke effect van vestiging en vertrek in een bepaalde prognoseperiode en niet naar het cumulatieve effect van eerdere vestiging en vertrek.

Op basis van deze variant maken we voor elke prognoseperiode voor elke 5-jaars leeftijdsgroep een schatting van het aantal huishoudensmutaties ten gevolge van vestiging en vertrek. Ook nu heeft dit betrekking op het netto aantal mutaties per leeftijdscategorie: hoeveel huishoudens zijn er per leeftijdscategorie in een bepaalde prognoseperiode bijgekomen ten gevolge van vestiging dan wel met hoeveel is dit aantal afgenomen ten gevolge van vertrek. Om dit aantal te berekenen zijn de netto aantallen vestigers en vertrekkers uit deze variant vermenigvuldigd met de headship rates gebaseerd op Pearl.

Uiteraard zijn het niet alleen het aantal vestigers en vertrekkers die voor mutaties in het aantal huishoudens zorgen. Ook veranderingen in de leeftijdssamenstelling van de zittende bevolking kunnen leiden tot veranderingen in het aantal huishoudens en in de verdeling ervan. Als bijvoorbeeld de doorstroming van een grote groep 15-19 jarigen naar de leeftijdsgroep 20-24 gepaard gaat met een geringere doorstroming van 20-24 jarigen naar de leeftijdsgroep 25-29, neemt het aantal 20-24 jarigen toe en zal dit bij constante headship rates en afwezigheid van vestiging en vertrek in deze leeftijdsgroep tot een toename van het aantal huishoudens met een 20-24 jarige hoofdbewoner leiden. De toename van het aantal huishoudens van jongeren zal tevens een toename van het totaal aantal huishoudens betreffen als deze toename samenhangt met het uit huis gaan van jongeren. Op hogere leeftijden zal een verandering in leeftijdssamenstelling minder vaak samengaan met een daadwerkelijke verhuizing. Veranderingen in de leeftijdssamenstelling op hogere leeftijden hebben vermoedelijk meer invloed op de verdeling van de verschillende typen huishoudens. Zo zal een grote uitstroom uit de leeftijdsgroep 65-69 gepaard gaan met een grote instroom in de leeftijdsgroep 70-74, met als gevolg dat het aantal huishoudens met een 70-plusser als hoofdbewoner toe zal nemen. Dit hoeft niet te betekenen dat het totaal aantal huishoudens van ouderen (60-plussers) toeneemt, maar kan er wel toe leiden dat het aantal eenpersoonshuishoudens toeneemt als het aandeel alleenstaanden onder 70-plussers hoger is dan onder 65-69 jarigen. De veranderingen in het aantal huishoudens ten gevolge van veranderingen in de leeftijdssamenstelling van de zittende bevolking noemen we het doorstroomeffect.

Om het effect van vestiging en vertrek op het aantal huishoudensmutaties per prognoseperiode te bepalen, hebben we de volgende stappen gevolgd:

- Per type gemeente hebben we per prognoseperiode de verandering van het aantal huishoudens uitgedrukt als percentage van het totaal aantal huishoudens aan het begin van elke periode (Tabel 4).
- Vervolgens hebben we deze verandering uitgesplitst naar drie brede leeftijdsgroepen (15-29 jaar, 30-59 jaar en 60-plus); dit levert de bijdrage van de verschillende leeftijdsgroepen aan de totale verandering (Tabel 5).
- Daarnaast hebben we gekeken hoe de verandering per leeftijdsgroep kan worden opgesplitst naar het netto effect van vestiging en vertrek, en het doorstroomeffect in deze drie leeftijdsgroepen (Tabellen 6 en 7).

Tot 2030 blijft het totaal aantal huishoudens in alle zeven typen gemeenten in elke prognoseperiode groeien (Tabel 4). Alleen in de G4 is de toename in alle perioden ongeveer even groot, rond 3,5 procent; in de andere typen gemeenten wordt de toename steeds kleiner. Dit patroon wordt doorgezet in de jaren dertig, waarbij de toename van het aantal huishoudens uiteindelijk verandert in een (kleine) afname in de typen Niet-stedelijk Intermediair en Stedelijk en Niet-stedelijk Periferie.

Tabel 4: Percentage verandering aantal huishoudens per type gemeente en prognoseperiode

Verandering in aantal huishoudens (%)		2015-20	2020-25	2025-30	2030-35	2035-40
Randstad	G4	3.6%	3.3%	3.6%	3.2%	3.1%
	Stedelijk	5.3%	3.2%	2.5%	1.8%	1.2%
	Niet-stedelijk	5.7%	3.4%	2.0%	1.1%	0.1%
Intermediair	Stedelijk	3.9%	3.0%	2.5%	1.7%	1.2%
	Niet-stedelijk	3.9%	2.3%	1.5%	0.6%	-0.2%
Periferie	Stedelijk	2.6%	1.9%	0.5%	-0.5%	0.0%
	Niet-stedelijk	2.8%	0.9%	0.3%	-0.4%	-1.5%

Data: PBL/CBS; Berekeningen: NIDI

Het aantal huishoudens met een hoofdbewoner van 15-29 jaar gaat in de loop van de prognoseperiode licht dalen in alle typen gemeenten (Tabel 5). In de niet-stedelijke typen en in het type Stedelijk Randstad wordt aanvankelijk nog een lichte groei verwacht. Voor de leeftijdsgroep 30-59 is het patroon tot 2020 min of meer

omgekeerd met nog een redelijke toename van het aantal huishoudens in de G4 en Stedelijk Intermediair. De grootste afname in deze leeftijdsgroep wordt verwacht voor de niet-stedelijke typen. Met uitzondering van Niet-stedelijk Periferie komt voor deze leeftijdsgroep aan het eind van de prognoseperiode een lichte kentering.

Tabel 5: Verandering aantal huishoudens per type gemeente en prognoseperiode; bijdrage per leeftijdsgroep

Verandering in aantal huishoudens (%)		Aantal 2015	2015-20	2020-25	2025-30	2030-35	2035-40
15-29 jaar							
Randstad	G4	257.889	-1.7%	-0.8%	-0.2%	-0.5%	0.1%
	Stedelijk	199.366	1.0%	-0.5%	0.0%	-0.4%	-0.1%
	Niet-stedelijk	74.509	1.6%	-0.1%	-0.1%	-0.4%	-0.3%
Intermediair	Stedelijk	191.935	-0.9%	-0.8%	-0.5%	-0.9%	-0.3%
	Niet-stedelijk	114.687	0.8%	0.1%	-0.1%	-0.7%	-0.3%
Periferie	Stedelijk	104.350	-1.2%	-0.7%	-0.9%	-1.4%	-0.4%
	Niet-stedelijk	83.316	0.8%	-0.1%	-0.2%	-0.6%	-0.3%
30-59 jaar							
Randstad	G4	651.045	1.6%	0.2%	-0.1%	0.4%	0.8%
	Stedelijk	879.046	0.1%	-0.8%	-1.2%	-0.3%	0.4%
	Niet-stedelijk	505.971	-0.9%	-1.5%	-2.1%	-0.9%	0.2%
Intermediair	Stedelijk	555.593	0.8%	-0.6%	-1.0%	-0.3%	0.2%
	Niet-stedelijk	769.561	-1.5%	-2.3%	-2.4%	-0.8%	0.2%
Periferie	Stedelijk	208.144	-0.1%	-0.8%	-1.3%	-0.4%	0.1%
	Niet-stedelijk	543.838	-2.0%	-2.9%	-2.6%	-1.2%	-0.1%
60 jaar en ouder							
Randstad	G4	281.406	3.7%	4.0%	3.9%	3.4%	2.2%
	Stedelijk	521.405	4.3%	4.4%	3.8%	2.5%	0.9%
	Niet-stedelijk	335.642	5.0%	5.0%	4.2%	2.5%	0.2%
Intermediair	Stedelijk	317.656	4.0%	4.3%	4.0%	2.9%	1.4%
	Niet-stedelijk	530.590	4.6%	4.6%	3.9%	2.1%	-0.1%
Periferie	Stedelijk	132.341	3.9%	3.4%	2.7%	1.2%	0.2%
	Niet-stedelijk	406.912	4.0%	3.9%	3.1%	1.4%	-1.0%

Data: PBL/CBS; Berekeningen: NIDI

Zoals te verwachten, wordt de groei van het aantal huishoudens vooral bepaald door de groei van het aantal huishoudens van ouderen. De verwachte toename is het grootst voor Niet-stedelijk Randstad, gevolgd door Niet-stedelijk Intermediair. De kleinste groei is voorzien voor Stedelijk-Periferie. Na 2030 gaat ook in deze leeftijdsgroep de groei afnemen. Voor het type Niet-stedelijk Periferie betekent dit dat in de laatste prognoseperiode het aantal huishoudens in alle drie de leeftijdsgroepen af zal nemen.

Vestiging en vertrek hebben vooral effect op de groei van het aantal huishoudens van jongeren in de G4 en de stedelijke typen, en op de afname van het aantal huishoudens van 30-59 jarigen in de G4 en het type Stedelijk Periferie (Tabel 6). Voor de niet-stedelijke typen is het effect van vestiging en vertrek in het algemeen beperkt, met alleen een redelijke groei in de leeftijdsgroep 30-59. Alleen het type Stedelijk Randstad ziet zowel het aantal huishoudens van jongeren als van 30-59 jarigen noemenswaardig toenemen als gevolg van vestiging en vertrek. Het effect op het aantal huishoudens van ouderen is in vrijwel alle typen licht negatief. Alleen het type Niet-stedelijk Randstad ziet hier een beperkte groei.

Tabel 6: Verandering aantal huishoudens per type gemeente, prognoseperiode en leeftijdsgroep; netto effect van vestiging en vertrek

Verandering in aantal huishoudens (%)		2015-20	2020-25	2025-30	2030-35	2035-40
15-29 jaar						
Randstad	G4	4,4%	4,1%	3,6%	3,1%	2,9%
	Stedelijk	0,8%	0,5%	0,5%	0,4%	0,4%
	Niet-stedelijk	0,2%	-0,3%	-0,4%	-0,2%	-0,1%
Intermediair	Stedelijk	1,5%	1,1%	0,9%	0,8%	0,7%
	Niet-stedelijk	0,1%	-0,2%	-0,2%	-0,1%	0,0%
Periferie	Stedelijk	1,9%	2,1%	1,6%	1,4%	1,4%
	Niet-stedelijk	0,3%	-0,2%	0,0%	0,1%	0,2%
30-59 jaar						
Randstad	G4	-1,9%	-2,8%	-2,6%	-2,5%	-2,3%
	Stedelijk	0,9%	0,4%	0,3%	0,3%	0,2%
	Niet-stedelijk	2,0%	1,2%	0,8%	0,7%	0,7%
Intermediair	Stedelijk	-0,2%	-0,9%	-0,9%	-0,8%	-0,7%
	Niet-stedelijk	1,2%	0,9%	0,6%	0,6%	0,6%
Periferie	Stedelijk	-1,8%	-2,5%	-2,8%	-2,8%	-2,4%
	Niet-stedelijk	1,2%	0,5%	0,5%	0,5%	0,4%
60 jaar en ouder						
Randstad	G4	-0,4%	-0,5%	-0,4%	-0,5%	-0,6%
	Stedelijk	-0,2%	-0,2%	-0,2%	-0,3%	-0,3%
	Niet-stedelijk	0,4%	0,3%	0,1%	0,1%	0,1%
Intermediair	Stedelijk	-0,2%	-0,1%	-0,1%	-0,1%	0,0%
	Niet-stedelijk	0,0%	-0,1%	-0,1%	-0,1%	-0,1%
Periferie	Stedelijk	-0,3%	-0,3%	-0,3%	-0,4%	0,0%
	Niet-stedelijk	-0,3%	-0,3%	-0,3%	-0,3%	-0,3%

Data: PBL/CBS; Berekeningen: NIDI

Het doorstroomeffect van de zittende bevolking in de verschillende leeftijdsgroepen is overwegend negatief voor het aantal huishoudens van jongeren (Tabel 7). In de leeftijdsgroep 30-59 jaar leidt dit in alle prognoseperioden tot een toename van het aantal huishoudens in de G4 en Stedelijk Periferie, terwijl dit in de Niet-stedelijke typen in alle perioden tot een afname van het aantal huishoudens leidt. De groei van het aantal huishoudens van ouderen wordt vrijwel volledig bepaald door het ouder worden van de al aanwezige bevolking.

Verdeling van eenpersoons- en meerpersoonshuishoudens

Vestiging en vertrek hebben niet alleen invloed op het aantal huishoudens, maar ook op de verdeling van het aantal eenpersoons- en meerpersoonshuishoudens. Zo zal een toename van het aantal huishoudens met een 15-29 jarige hoofdbewoner vermoedelijk leiden tot een toename van het aandeel eenpersoonshuishoudens aangezien het aandeel eenpersoonshuishoudens onder 15-29 jarigen relatief hoog is. Voor de schatting van de verandering van het aantal een- en meerpersoonshuishoudens hebben we per type gemeente en 5-jaars leeftijdsgroep de verhouding tussen een- en meerpersoonshuishoudens berekend voor 2015 en deze constant verondersteld voor de rest van de prognoseperiode⁶. Met behulp van deze percentages hebben we de huishoudensmutaties als gevolg van vestiging en vertrek opgesplitst in eenpersoons- en

⁶ De zo berekende verdeling tussen het aantal een- en meerpersoonshuishoudens wijkt enigszins af van de door Pearl voorspelde verdeling doordat onze verdeling alleen rekening houdt met veranderingen in headship rates, maar geen rekening houdt met mogelijke veronderstellingen in Pearl over veranderingen met betrekking tot woonvoorkeuren.

Tabel 7: Verandering aantal huishoudens per type gemeente, prognoseperiode en leeftijdsgroep; doorstroomeffect

Verandering in aantal huishoudens (%)		2015-20	2020-25	2025-30	2030-35	2035-40
15-29 jaar						
Randstad	G4	-6,1%	-4,9%	-3,7%	-3,6%	-2,8%
	Stedelijk	0,2%	-1,0%	-0,6%	-0,8%	-0,5%
	Niet-stedelijk	1,4%	0,2%	0,3%	-0,3%	-0,2%
Intermediair	Stedelijk	-2,4%	-1,9%	-1,4%	-1,7%	-1,0%
	Niet-stedelijk	0,7%	0,3%	0,1%	-0,6%	-0,3%
Periferie	Stedelijk	-3,1%	-2,9%	-2,5%	-2,7%	-1,8%
	Niet-stedelijk	0,5%	0,1%	-0,2%	-0,8%	-0,5%
30-59 jaar						
Randstad	G4	3,5%	2,9%	2,5%	2,9%	3,1%
	Stedelijk	-0,8%	-1,2%	-1,5%	-0,6%	0,2%
	Niet-stedelijk	-2,9%	-2,7%	-2,9%	-1,7%	-0,5%
Intermediair	Stedelijk	1,1%	0,3%	-0,1%	0,5%	0,9%
	Niet-stedelijk	-2,7%	-3,2%	-3,0%	-1,4%	-0,4%
Periferie	Stedelijk	1,7%	1,7%	1,6%	2,4%	2,5%
	Niet-stedelijk	-3,2%	-3,4%	-3,1%	-1,7%	-0,5%
60 jaar en ouder						
Randstad	G4	4,1%	4,5%	4,3%	3,8%	2,7%
	Stedelijk	4,5%	4,6%	4,0%	2,8%	1,2%
	Niet-stedelijk	4,6%	4,7%	4,1%	2,4%	0,1%
Intermediair	Stedelijk	4,2%	4,4%	4,1%	3,0%	1,4%
	Niet-stedelijk	4,6%	4,6%	4,0%	2,2%	0,0%
Periferie	Stedelijk	4,2%	3,8%	3,1%	1,6%	0,3%
	Niet-stedelijk	4,3%	4,2%	3,5%	1,6%	-0,7%

Data: PBL/CBS; Berekeningen: NIDI

meerpersoonshuishoudens. Dit hebben we ook gedaan voor het doorstroomeffect. Op deze manier kunnen we aangeven welk deel van de groei of krimp in het aantal huishoudens betrekking heeft op eenpersoons- of meerpersoonshuishoudens.

Tabel 8 en 9 laten zien dat de toename van het aantal huishoudens van jongeren ten gevolge van vestiging en vertrek in de G4 en Stedelijk Periferie vooral betrekking heeft op eenpersoonshuishoudens. Voor de G4 wordt in de periode 2015-2020 slechts een kwart van de groei bepaald door meerpersoonshuishoudens. In het type Stedelijk Periferie neemt het aantal meerpersoonshuishoudens van jongeren zelfs licht af. Ook voor het type Stedelijk Intermediair bestaat de groei van huishoudens van jongeren als gevolg van netto vestiging vooral uit eenpersoonshuishoudens. In de overige typen is het effect van vestiging en vertrek op huishoudensmutaties van jongeren gering en is er niet veel verschil tussen eenpersoons- en meerpersoonshuishoudens.

Tabel 8: Verandering aantal huishoudens per type gemeente, prognoseperiode en leeftijdsgroep; netto effect van vestiging en vertrek van eenpersoonshuishoudens

Verandering in aantal huishoudens (%)		2015-20	2020-25	2025-30	2030-35	2035-40
15-29 jaar						
Randstad	G4	3,3%	3,0%	2,6%	2,2%	2,1%
	Stedelijk	0,4%	0,3%	0,3%	0,2%	0,2%
	Niet-stedelijk	0,0%	-0,2%	-0,2%	-0,1%	-0,1%
Intermediair	Stedelijk	1,2%	1,0%	0,8%	0,7%	0,6%
	Niet-stedelijk	0,0%	-0,2%	-0,1%	-0,1%	0,0%
Periferie	Stedelijk	2,1%	2,3%	1,8%	1,6%	1,6%
	Niet-stedelijk	0,1%	-0,1%	-0,1%	0,0%	0,0%
30-59 jaar						
Randstad	G4	-0,7%	-1,1%	-1,0%	-1,0%	-0,9%
	Stedelijk	0,3%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%
	Niet-stedelijk	0,5%	0,3%	0,2%	0,2%	0,2%
Intermediair	Stedelijk	-0,1%	-0,3%	-0,3%	-0,2%	-0,2%
	Niet-stedelijk	0,3%	0,2%	0,1%	0,1%	0,1%
Periferie	Stedelijk	-0,7%	-1,0%	-1,1%	-1,1%	-0,9%
	Niet-stedelijk	0,3%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%
60 jaar en ouder						
Randstad	G4	-0,2%	-0,3%	-0,2%	-0,2%	-0,3%
	Stedelijk	-0,1%	-0,1%	-0,1%	-0,1%	-0,2%
	Niet-stedelijk	0,2%	0,2%	0,1%	0,1%	0,1%
Intermediair	Stedelijk	-0,1%	-0,1%	-0,1%	0,0%	0,0%
	Niet-stedelijk	0,0%	-0,1%	-0,1%	-0,1%	-0,1%
Periferie	Stedelijk	-0,2%	-0,2%	-0,2%	-0,2%	0,0%
	Niet-stedelijk	-0,2%	-0,1%	-0,2%	-0,1%	-0,1%

Data: PBL/CBS; Berekeningen: NIDI

Voor de leeftijdsgroep 30-59 jaar daarentegen wordt juist het grootste effect verwacht voor de meerpersoonshuishoudens. In de G4 en de typen Stedelijk Intermediair en Stedelijk Periferie zorgt het vertrekoverschot in deze leeftijdsgroep tot een grotere afname van het aantal meerpersoonshuishoudens dan van het aantal eenpersoonshuishoudens. Voor de overige typen geldt het omgekeerde en zorgt het vestigingsoverschot voor een grotere toename van het aantal meerpersoons- dan eenpersoonshuishoudens. Voor de huishoudens van ouderen is het effect van vestiging en vertrek klein en lijkt dit iets sterker voor de eenpersoonshuishoudens te zijn dan voor de meerpersoonshuishoudens.

Tabel 9: Verandering aantal huishoudens per type gemeente, prognoseperiode en leeftijdsgroep; netto effect van vestiging en vertrek van meerpersoonshuishoudens

Verandering in aantal huishoudens (%)		2015-20	2020-25	2025-30	2030-35	2035-40
15-29 jaar						
Randstad	G4	1,1%	1,1%	1,0%	0,8%	0,8%
	Stedelijk	0,3%	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%
	Niet-stedelijk	0,2%	-0,1%	-0,1%	0,0%	0,0%
Intermediair	Stedelijk	0,2%	0,2%	0,1%	0,1%	0,1%
	Niet-stedelijk	0,1%	-0,1%	-0,1%	0,0%	0,1%
Periferie	Stedelijk	-0,2%	-0,2%	-0,3%	-0,3%	-0,3%
	Niet-stedelijk	0,2%	0,0%	0,0%	0,1%	0,1%
30-59 jaar						
Randstad	G4	-1,1%	-1,7%	-1,6%	-1,5%	-1,4%
	Stedelijk	0,6%	0,3%	0,2%	0,2%	0,1%
	Niet-stedelijk	1,5%	1,0%	0,6%	0,6%	0,5%
Intermediair	Stedelijk	-0,1%	-0,6%	-0,6%	-0,5%	-0,5%
	Niet-stedelijk	0,9%	0,7%	0,5%	0,5%	0,5%
Periferie	Stedelijk	-1,1%	-1,5%	-1,7%	-1,7%	-1,5%
	Niet-stedelijk	0,9%	0,4%	0,4%	0,4%	0,3%
60 jaar en ouder						
Randstad	G4	-0,2%	-0,2%	-0,2%	-0,2%	-0,3%
	Stedelijk	-0,1%	-0,1%	-0,1%	-0,2%	-0,2%
	Niet-stedelijk	0,1%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%
Intermediair	Stedelijk	-0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
	Niet-stedelijk	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Periferie	Stedelijk	-0,1%	-0,1%	-0,1%	-0,1%	0,0%
	Niet-stedelijk	-0,1%	-0,1%	-0,2%	-0,1%	-0,2%

Data: PBL/CBS; Berekeningen: NIDI

Ook het doorstroomeffect leidt met name in de G4 en de typen Stedelijk Periferie en Stedelijk Intermediair tot een relatief grote afname van het aantal eenpersoonshuishoudens van jongeren en een toename van het aantal eenpersoonshuishoudens van 30-59 jarigen (Tabellen 10 en 11). Het doorstroomeffect van ouderen leidt tot substantieel meer eenpersoons- en meerpersoonshuishoudens. Met uitzondering van de G4 en het type Stedelijk Periferie is de groei de eerste tien jaar nog het grootst voor de meerpersoonshuishoudens. Daarna gaat de toename teruglopen, waarbij de groei van het aantal meerpersoonshuishoudens veel harder terugloopt dan die van het aantal eenpersoonshuishoudens. In de niet-stedelijke typen is de groei van de meerpersoonshuishoudens van ouderen aan het eind van de prognoseperiode omgeslagen in krimp.

Tabel 10: Verandering aantal huishoudens per type gemeente, prognoseperiode en leeftijdsgroep; doorstroomeffect van eenpersoonshuishoudens

Verandering in aantal huishoudens (%)		2015-20	2020-25	2025-30	2030-35	2035-40
15-29 jaar						
Randstad	G4	-4,7%	-3,6%	-2,8%	-2,6%	-2,0%
	Stedelijk	0,1%	-0,6%	-0,3%	-0,4%	-0,2%
	Niet-stedelijk	0,9%	0,2%	0,1%	-0,1%	-0,1%
Intermediair	Stedelijk	-2,2%	-1,5%	-1,2%	-1,2%	-0,8%
	Niet-stedelijk	0,5%	0,2%	0,0%	-0,3%	-0,1%
Periferie	Stedelijk	-3,5%	-2,8%	-2,6%	-2,6%	-1,9%
	Niet-stedelijk	0,4%	0,0%	-0,1%	-0,3%	-0,2%
30-59 jaar						
Randstad	G4	1,5%	1,2%	0,9%	1,1%	1,2%
	Stedelijk	-0,1%	-0,3%	-0,5%	-0,2%	0,0%
	Niet-stedelijk	-0,5%	-0,4%	-0,6%	-0,4%	-0,2%
Intermediair	Stedelijk	0,4%	0,2%	0,0%	0,1%	0,2%
	Niet-stedelijk	-0,5%	-0,5%	-0,6%	-0,3%	-0,2%
Periferie	Stedelijk	0,8%	0,8%	0,6%	0,9%	0,9%
	Niet-stedelijk	-0,6%	-0,7%	-0,7%	-0,4%	-0,2%
60 jaar en ouder						
Randstad	G4	2,3%	2,6%	2,6%	2,4%	1,8%
	Stedelijk	2,1%	2,2%	2,1%	1,8%	1,2%
	Niet-stedelijk	2,0%	2,0%	2,0%	1,5%	0,8%
Intermediair	Stedelijk	2,0%	2,2%	2,2%	1,8%	1,2%
	Niet-stedelijk	2,0%	2,1%	2,0%	1,6%	1,0%
Periferie	Stedelijk	2,1%	2,0%	1,9%	1,3%	0,7%
	Niet-stedelijk	2,0%	2,0%	1,9%	1,4%	0,6%

Data: PBL/CBS; Berekeningen: NIDI

Absolute aantallen eenpersoons- en meerpersoonshuishoudensmutaties

Tabel 12 toont de absolute aantallen mutaties voor de periode 2015-2040 per type gemeente, leeftijdsgroep en type huishouden die samenhangen met vertrek, doorstroom en vestiging. Terwijl in de voorgaande tabellen telkens is uitgegaan van netto vestiging en vertrek per brede leeftijdsgroep, heeft netto vestiging en vertrek in Tabel 12 betrekking op de som van netto vestiging, dan wel netto vertrek over de onderliggende 5-jaars leeftijdsgroepen. Dit betekent dat in deze tabel in de drie brede leeftijdsgroepen zowel netto vestiging als netto vertrek een rol kan spelen.

In totaal neemt het aantal huishoudens in deze periode met ruim 850 duizend toe. Doorstroom en vestiging zorgen beide voor een ongeveer even grote toename, elk rond 400 duizend nieuwe eenpersoonshuishoudens en ruim 250 duizend nieuwe meerpersoonshuishoudens. Vertrek leidt tot een afname van ruim 200 duizend eenpersoonshuishoudens en ruim 250 duizend meerpersoonshuishoudens. Kijken we alleen naar de netto groei van het aantal huishoudens, dan zien we dat dit uitsluitend huishoudens van ouderen betreft. Het effect van de vergrijzing is enorm: een toename van bijna 750 duizend eenpersoons- en ruim 550 duizend meerpersoonshuishoudens als gevolg van de doorstroom van 30 tot 59 jarigen naar de leeftijdsgroep 60+. De balans van vestiging en vertrek zorgt voor een beperkte afname van beide type huishoudens van ouderen ter grootte van ruim 35 duizend. Alleen in de niet-stedelijke gemeenten in de Randstad zorgt een vestigingsoverschot voor een groei van het aantal huishoudens van ouderen.

Tabel 11: Verandering aantal huishoudens per type gemeente, prognoseperiode en leeftijdsgroep; doorstroomeffect van meerpersoonshuishoudens

Verandering in aantal huishoudens (%)		2015-20	2020-25	2025-30	2030-35	2035-40
15-29 jaar						
Randstad	G4	-1,4%	-1,3%	-0,9%	-1,0%	-0,8%
	Stedelijk	0,1%	-0,4%	-0,2%	-0,4%	-0,2%
	Niet-stedelijk	0,5%	0,1%	0,1%	-0,2%	-0,2%
Intermediair	Stedelijk	-0,2%	-0,4%	-0,2%	-0,4%	-0,2%
	Niet-stedelijk	0,2%	0,1%	0,1%	-0,4%	-0,2%
Periferie	Stedelijk	0,4%	0,0%	0,1%	-0,1%	0,1%
	Niet-stedelijk	0,1%	0,0%	-0,1%	-0,4%	-0,3%
30-59 jaar						
Randstad	G4	2,0%	1,8%	1,6%	1,8%	1,9%
	Stedelijk	-0,7%	-0,9%	-1,0%	-0,4%	0,2%
	Niet-stedelijk	-2,4%	-2,3%	-2,3%	-1,3%	-0,3%
Intermediair	Stedelijk	0,6%	0,1%	-0,1%	0,3%	0,7%
	Niet-stedelijk	-2,2%	-2,6%	-2,4%	-1,1%	-0,3%
Periferie	Stedelijk	0,9%	0,9%	1,0%	1,5%	1,6%
	Niet-stedelijk	-2,5%	-2,7%	-2,3%	-1,2%	-0,3%
60 jaar en ouder						
Randstad	G4	1,8%	1,9%	1,7%	1,5%	0,9%
	Stedelijk	2,4%	2,4%	1,9%	1,1%	0,1%
	Niet-stedelijk	2,6%	2,6%	2,1%	0,9%	-0,7%
Intermediair	Stedelijk	2,2%	2,2%	1,9%	1,2%	0,2%
	Niet-stedelijk	2,6%	2,6%	2,0%	0,6%	-1,0%
Periferie	Stedelijk	2,1%	1,8%	1,2%	0,3%	-0,5%
	Niet-stedelijk	2,3%	2,1%	1,5%	0,2%	-1,3%

Data: PBL/CBS; Berekeningen: NIDI

Voor de tussengroep, de 30-59 jarigen, is het aantal eenpersoonshuishoudens in 2040 ruim 45 duizend en het aantal meerpersoonshuishoudens ruim 200 duizend minder dan in 2015. Alleen in de G4 is nemen beide typen huishoudens nog in omvang toe, hetgeen geheel toe te schrijven valt aan het doorstroomeffect. Voor de jongeren zijn de verschillen het kleinst. Het aantal eenpersoonshuishoudens zal naar schatting 80 duizend en het aantal meerpersoonshuishoudens ruim 20 duizend lager liggen. Alleen de niet-stedelijke gemeenten in de Randstad zien hier nog een lichte toename van een paar duizend huishoudens als gevolg van het doorstroomeffect.

Tabel 12: Totaal aantal mutaties per type gemeente, leeftijdsgroep en huishoudenstype, 2015-2040; effect van vestiging, vertrek en doorstroomeffect

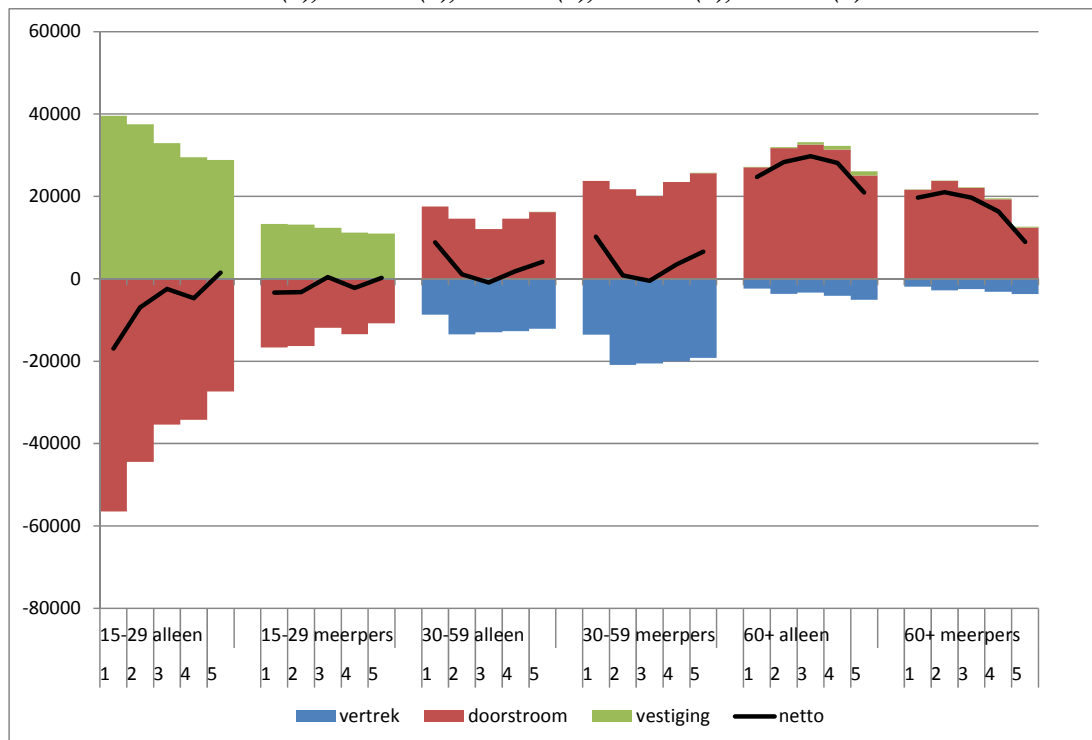
Mutaties per huishoudenstype tot 2040		Eenpersoonshuishoudens			Meerpersoonshuishoudens		
		vertrek	doorstroom	vestiging	vertrek	doorstroom	vestiging
15-29 jaar							
Randstad	G4	0	-197,869	168,330	0	-69,151	61,020
	Stedelijk	0	-25,402	24,760	0	-20,933	20,663
	Niet-stedelijk	-9,154	9,386	2,859	-4,678	3,441	3,633
Intermediair	Stedelijk	-2,051	-77,751	49,718	-1,554	-15,858	9,483
	Niet-stedelijk	-10,628	4,767	4,252	-5,724	-3,308	6,217
Periferie	Stedelijk	-29,076	-61,400	72,855	-18,527	1,815	13,029
	Niet-stedelijk	-8,309	-1,884	7,156	-4,943	-7,543	9,556
Totaal		-59,218	-350,153	329,931	-35,426	-111,537	123,600
30-59 jaar							
Randstad	G4	-60,078	74,900	85	-94,210	114,631	98
	Stedelijk	-5,065	-19,224	16,950	-13,706	-47,508	36,814
	Niet-stedelijk	-8	-21,045	12,069	-29	-83,667	40,938
Intermediair	Stedelijk	-13,083	10,312	290	-27,459	18,837	810
	Niet-stedelijk	0	-30,499	12,400	0	-127,344	44,597
Periferie	Stedelijk	-22,252	18,472	0	-34,698	27,195	0
	Niet-stedelijk	-131	-28,907	8,477	-437	-96,413	24,296
Totaal		-100,616	4,009	50,271	-170,539	-194,269	147,552
60 jaar en ouder							
Randstad	G4	-18,680	147,667	2,884	-14,131	99,112	745
	Stedelijk	-10,933	160,366	1,695	-13,724	131,891	665
	Niet-stedelijk	-891	81,050	9,298	-1,589	73,082	3,552
Intermediair	Stedelijk	-6,737	106,483	3,482	-3,762	85,150	1,822
	Niet-stedelijk	-6,804	128,595	2,117	-4,599	97,571	4,192
Periferie	Stedelijk	-4,286	36,619	492	-2,979	22,390	262
	Niet-stedelijk	-9,546	84,137	1,829	-8,727	51,333	1,066
Totaal		-57,877	744,918	21,798	-49,511	560,528	12,303
Totaal Nederland		-217,712	398,774	401,999	-255,476	254,722	283,456

Data: PBL/CBS; Berekeningen: NIDI

Tot slot hebben we voor elk type gemeente en de drie leeftijdsgroepen een grafische weergave gemaakt van de absolute aantallen mutaties in het aantal een- en meerpersoonshuishoudens ten gevolge van vestiging, vertrek en doorstroom (Figuren 10 t/m 16).

Figuur 10 laat voor de drie brede leeftijdsgroepen de absolute aantallen mutaties zien in het aantal een- en meerpersoonshuishoudens in de G4 voor de zes prognoseperiodes. De rode balken in Figuur 10 geven voor elke periode (1 = 2015-19, 2 = 2020-24, etc.) het aantal mutaties weer ten gevolge van de doorstroom van de zittende bevolking, de groene balken geven het aantal mutaties weer ten gevolge van vestiging, en de blauwe balken het aantal mutaties ten gevolge van vertrek. De zwarte lijn in Figuur 10 geeft het netto aantal mutaties weer.

Figuur 10: Mutaties in het aantal een- en meerpersoonshuishoudens in de G4, 2015-19(1), 2020-24(2), 2025-29(3), 2030-34(4), 2035-39(5)

Data: PBL/CBS; Figuur: NIDI

Uit Figuur 10 kunnen we afleiden dat voor het aantal jongere huishoudens in de G4 de afname door doorstroom grotendeels wordt gecompenseerd door de toename door vestiging. Voor de 30-59 jarigen houden doorstroom en vertrek elkaar redelijk in evenwicht met alleen in het begin en aan het eind van de prognose periode een lichte toename van zowel het aantal eenpersoons- als het aantal meerpersoonshuishoudens. De doorstroom van de zittende bevolking zorgt voor een forse toename van zowel het aantal eenpersoons- als het aantal meerpersoonshuishoudens van ouderen. Zo neemt het aantal eenpersoonshuishoudens van 60-plussers in elke prognoseperiode met minimaal 20 duizend toe. Voor de meerpersoonshuishoudens is dit alleen aan het begin van de prognoseperiode het geval; aan het eind is de toename geslonken tot 9 duizend.

Figuren 11 tot en met 16 tonen vergelijkbare grafieken voor de andere zes typen. Hieruit kunnen we het volgende opmaken:

- Voor de typen Stedelijk en Niet-stedelijk Randstad zijn de netto aantallen huishoudensmutaties voor jongeren en alleenstaande 30-59 jarigen relatief klein.
- Voor het type Stedelijk Randstad spelen zowel vestiging als vertrek een rol voor de leeftijdsgroep 30-59; dit betreft vestiging tot leeftijd 45 en vertrek erna; voor Niet-stedelijk Randstad is dit juist voor de jongeren het geval: vertrek van 20-24 jarigen en vestiging van 25-29 jarigen.
- In tegenstelling tot de G4 is in de andere twee Randstad typen het doorstroom effect voor 30-59 jarigen negatief.
- In het type Stedelijk Intermediair speelt vooral het vestigingseffect voor jongere eenpersoonshuishoudens een rol.

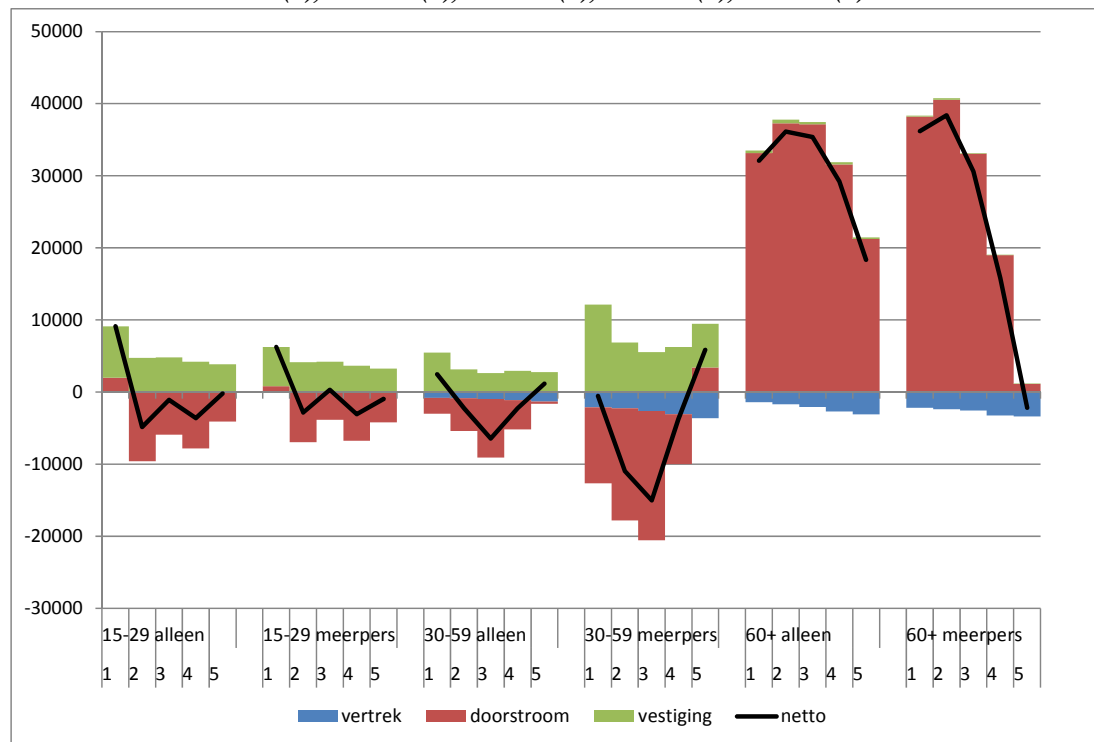
- De grafieken voor Niet-stedelijk Intermediair en Niet-stedelijk Periferie zijn in grote lijnen vergelijkbaar met die voor het type Niet-stedelijk Randstad.
- Het grootste effect van zowel vestiging als vertrek binnen één categorie is zichtbaar voor jongere eenpersoonshuishoudens in het type Stedelijk Periferie, waarbij de vestiging van eenpersoonshuishoudens van 20-24 jarigen duidelijk groter is dan het vertrek van eenpersoonshuishoudens van 25-29; terwijl vestiging en vertrek van meerpersoonshuishoudens in deze leeftijdscategorie elkaar ongeveer in evenwicht houden.

Algemene conclusie

Vestiging en vertrek hebben een aanzienlijke invloed op de voorspelde bevolkings- en huishoudensontwikkeling in Pearl. Op jonge leeftijd zijn zowel vestiging als vertrek belangrijk wat vooral van invloed is op het aantal eenpersoonshuishoudens. De dynamiek is het grootst in het type Stedelijk Periferie, waarbij sprake is van een grote instroom van 20-24 jarigen en een iets minder grote uitstroom van 25-29 jarigen. Bij de 30-59 jarigen zijn het vooral de niet-stedelijke typen die hun bevolking en huishoudens zien groeien als gevolg van vestiging, terwijl de stedelijke typen meer inwoners en huishoudens in deze leeftijdsgroep zien vertrekken dan komen. Alleen het type Stedelijk Randstad heeft hier een vestigingsoverschot doordat er meer 30-44 jarigen naar deze gemeenten toekomen dan dat er 45-59 jarigen uit vertrekken. In het algemeen lijken de patronen in de drie typen niet-stedelijke gemeenten sterk op elkaar. De (niet-)stedelijkheid van de gemeente lijkt dus belangrijker dan de geografische locatie. Voor de stedelijke typen is er meer verschil. In dit geval is er een grote overeenkomst tussen de G4 en de steden in de Periferie, terwijl de overige steden in de Randstad de grootste gelijkenis vertonen met het type Stedelijk Intermediair. Voor de stedelijke gemeenten is de locatie dus wel van belang.

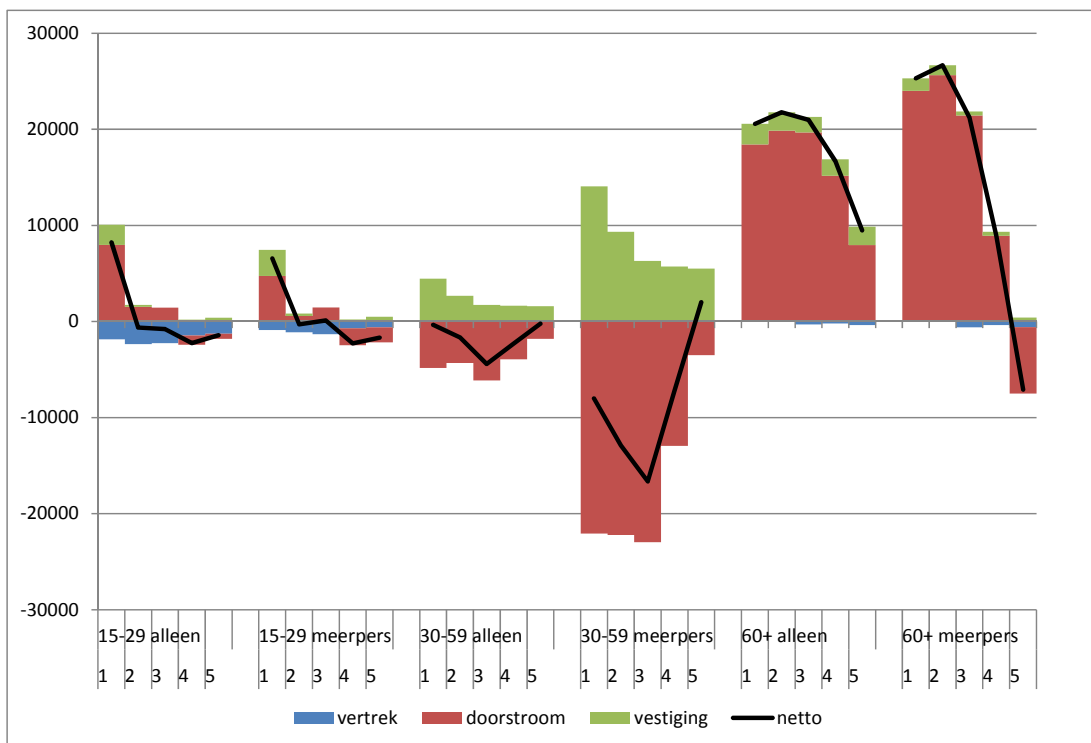
Wat deze patronen precies betekenen voor de huisvesting is moeilijker te voorspellen. Op grond van het geschatte aantal mutaties in eenpersoonshuishoudens van jongeren in de G4 zou je kunnen concluderen dat de vrijgekomen woningen door de afname van het aantal huishoudens ten gevolge van een negatief doorstroomeffect in de leeftijdsgroep 15-29 voldoende zou moeten zijn om de toename ten gevolge van vestiging te huisvesten. Dit kan het geval zijn als de afname van de groep 15-29 jarigen komt door een relatief grote uitstroom uit deze leeftijdsgroep naar de groep 30-59 jarigen die samengaat met een verhuizing naar een ander type woning. Blijven de doorstromers echter in dezelfde woning wonen, dan levert dit geen extra huisvesting voor jongeren op. In dit geval kan het wel (een deel van) het geschatte tekort in de leeftijdsgroep 30-59 opheffen. Voor netto vestiging en vertrek kunnen we wel concluderen dat dit samengaat met een extra vraag naar, dan wel het vrijkomen van woningen. Maar ook dit is geen één-op-één relatie, aangezien meerdere huishoudens een woning kunnen delen. Dit kan met name een rol spelen bij de G4 en de steden in de periferie waar, al dan niet door woninggebrek, verschillende jongeren samen een woning kunnen betrekken.

Figuur 11: Mutaties in het aantal een- en meerpersoonshuishoudens in Stedelijk Randstad, 2015-19(1), 2020-24(2), 2025-29(3), 2030-34(4), 2035-39(5)

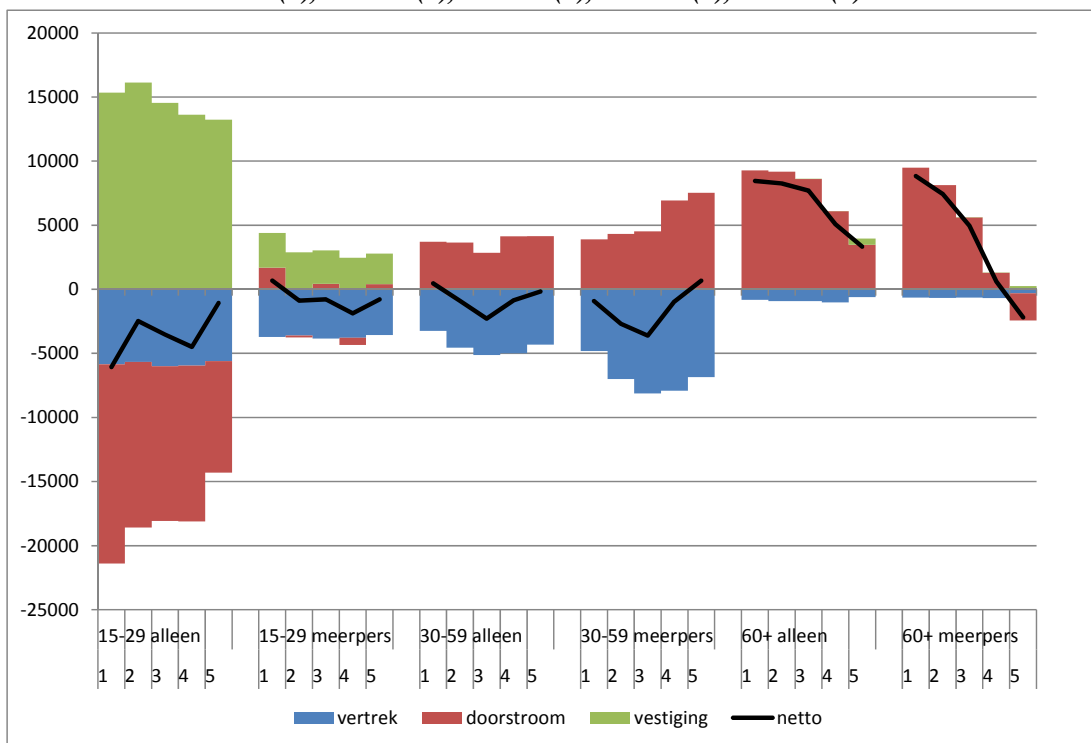
Data: PBL/CBS; Figuur: NIDI

Figuur 12: Mutaties in het aantal een- en meerpersoonshuishoudens in Niet-stedelijk Randstad, 2015-19(1), 2020-24(2), 2025-29(3), 2030-34(4), 2035-39(5)

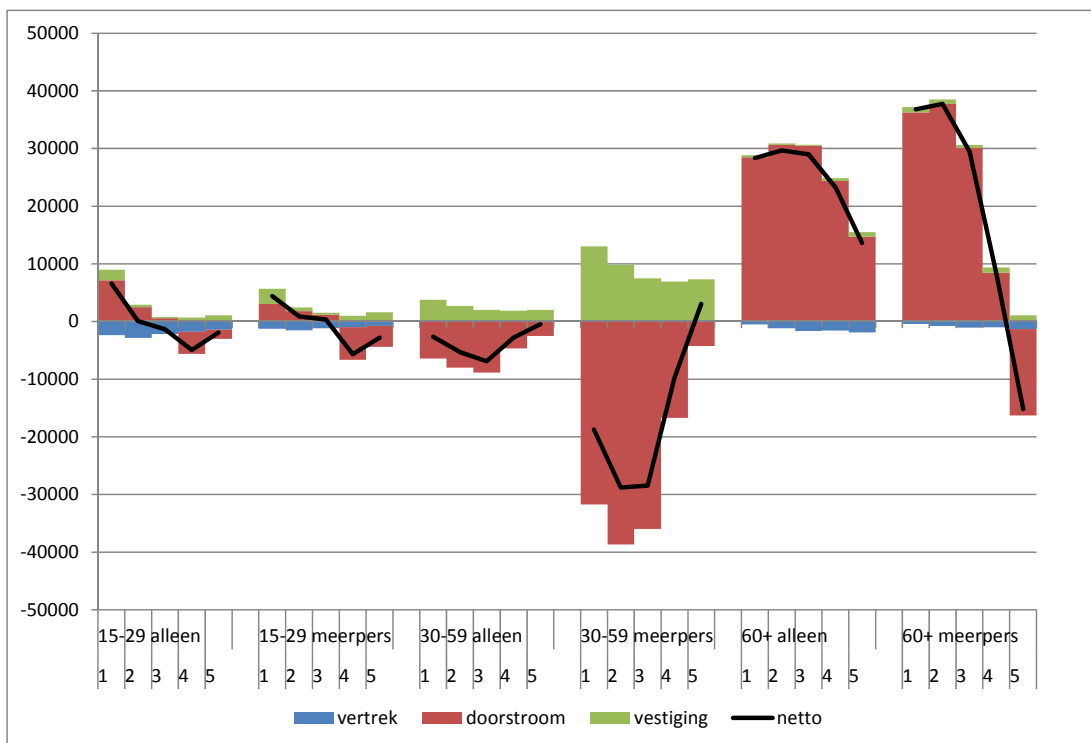
Data: PBL/CBS; Figuur: NIDI

Figuur 13: Mutaties in het aantal een- en meerpersoonshuishoudens in Stedelijk Intermediair, 2015-19(1), 2020-24(2), 2025-29(3), 2030-34(4), 2035-39(5)

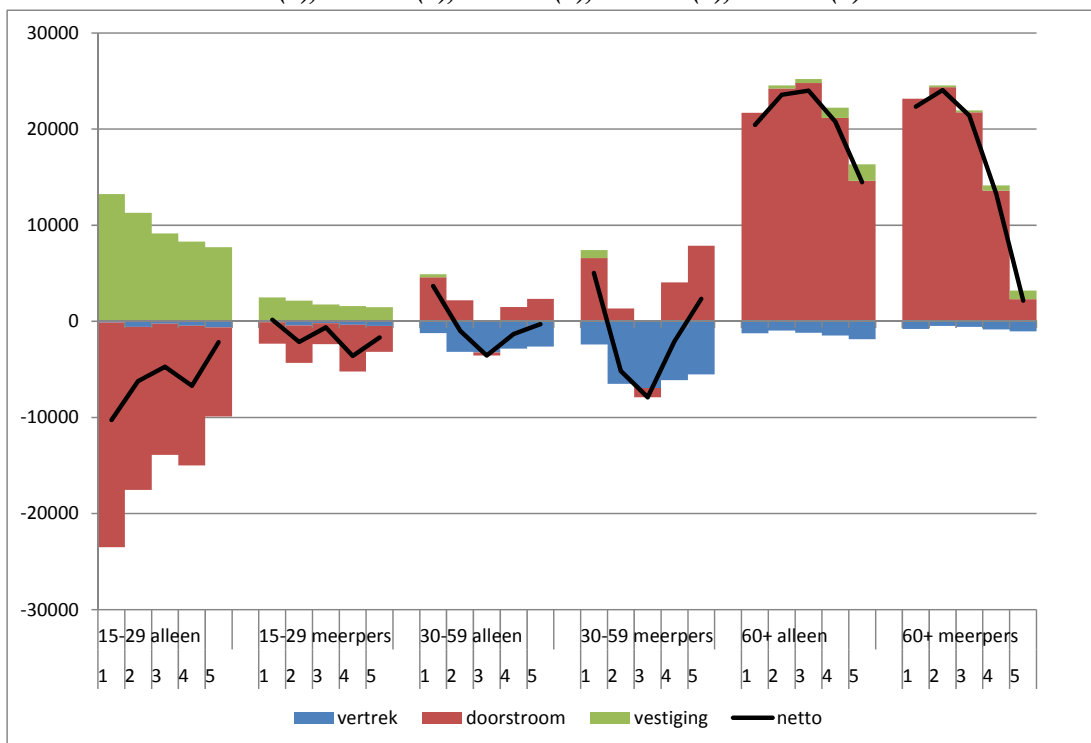
Data: PBL/CBS; Figuur: NIDI

Figuur 14: Mutaties in het aantal een- en meerpersoonshuishoudens in Niet-stedelijk Intermediair, 2015-19(1), 2020-24(2), 2025-29(3), 2030-34(4), 2035-39(5)

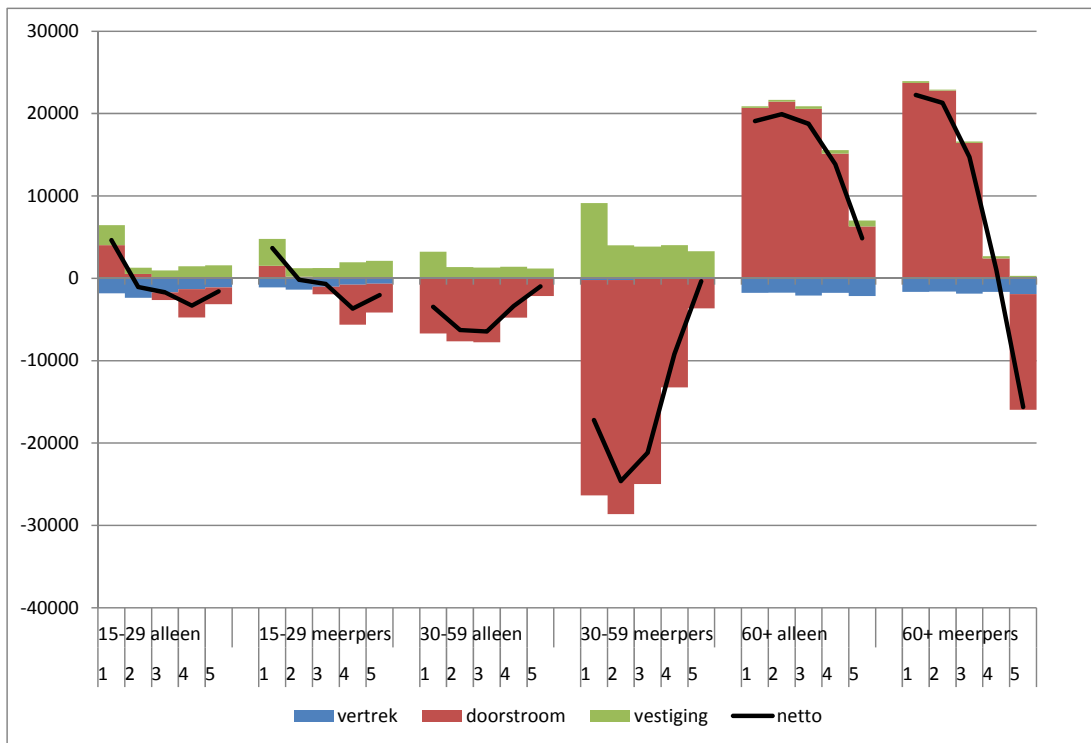
Data: PBL/CBS; Figuur: NIDI

Figuur 15: Mutaties in het aantal een- en meerpersoonshuishoudens in Stedelijk Periferie, 2015-19(1), 2020-24(2), 2025-29(3), 2030-34(4), 2035-39(5)

Data: PBL/CBS; Figuur: NIDI

Figuur 16: Mutaties in het aantal een- en meerpersoonshuishoudens in Niet-stedelijk Periferie, 2015-19(1), 2020-24(2), 2025-29(3), 2030-34(4), 2035-39(5)

Data: PBL/CBS; Figuur: NIDI

De groei en krimp van gemeenten hangt voor een belangrijk deel af van de balans tussen vestiging en vertrek. Wanneer veel jongeren van kleine naar grote gemeenten verhuizen draagt dat bij aan groei in grote gemeenten, terwijl dat in kleine gemeenten tot krimp kan leiden. Daartegenover heeft het vertrek van gezinnen van grote naar kleinere gemeenten het omgekeerde effect. In de toekomst zal de bevolking in grotere gemeenten flink blijven groeien als de tendens van jongeren om naar de grote stad te verhuizen zich onverminderd zal voortzetten of als gezinnen meer dan vroeger in de grote stad blijven wonen. Hoewel meer vestiging en minder vertrek elkaar qua aantallen compenseren, betekent dit niet dat de aantallen tegen elkaar kunnen worden weggestreept. Ze hebben immers een verschillend effect op de toekomstige leeftijdsamenstelling van de bevolking, op de huishoudensgrootte en daarmee op de woningbehoefte. Veel instroom van jongeren leidt tot een jonge bevolking met een groot aandeel eenpersoonshuishoudens, zeker wanneer veel gezinnen vertrekken. Daarentegen zal een toenemende neiging van gezinnen om in de stad te blijven tot een groei leiden van zowel het aantal kinderen als van het aantal mensen van middelbare leeftijd en een toenemende behoefte aan woningen voor gezinnen. En als mensen ook op oudere leeftijd in de stad blijven, kan dit tot een forse vergrijzing in de grote gemeenten leiden, terwijl die nu een relatief jonge bevolking hebben. Kortom, als de vestigers duidelijk verschillen van de vertrekkers maakt het voor de toekomstige bevolkingsontwikkeling van gemeenten een groot verschil of een stijging in het totale vestigingssaldo wordt veroorzaakt door een stijging in het aantal vestigers of een daling in het aantal vertrekkers.

The Netherlands Interdisciplinary Demographic Institute (NIDI) is an institute for the scientific study of population. NIDI research aims to contribute to the description, analysis and explanation of demographic trends in the past, present and future, both on a national and an international scale. The determinants and social consequences of these trends are also studied.

NIDI is a research institute of the Royal Academy of Arts and Sciences (KNAW).

